

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Szczecinie

LSZ.410.009.01.2015
P/15/103

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Szczecinie
ul. Jacka Odrowąża 1, 71-420 Szczecin
T +48 91 831 39 00, F +48 91 831 39 66
lsz@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli P/15/103 – Funkcjonowanie rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych.

Jednostka przeprowadzająca kontrolę Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Szczecinie

Kontroler Leszek Smykowski specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 93655 z dnia 9 kwietnia 2015 r.

(dowód: akta kontroli str. 1-2)

Jednostka kontrolowana Rodzinny Ośrodek Diagnostyczno-Konsultacyjny w Szczecinie, ul. Ku Słońcu 23/24, 71 – 080 Szczecin¹.

Kierownik jednostki kontrolowanej Joanna Podgórska-Klepajczuk – kierownik RODK².

(dowód: akta kontroli str. 3)

II. Ocena kontrolowanej działalności³

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, działalność Ośrodka w latach 2013-2015 (I kwartał).

Uzasadnienie oceny ogólnej

W okresie objętym kontrolą RODK sporządzał opinie na zlecenie sądów lub prokuratury zgodnie z wymogami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 sierpnia 2001 r. w sprawie organizacji i zakresu działania rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych⁴. Prowadził wymagane rodzaje ewidencji oraz sporządzał sprawozdania statystyczne z prowadzonej działalności.

Stwierdzone nieprawidłowości w sposobie realizacji ww. zadań polegały m.in. na:

- nie spełnianiu wymogów określonych w części I pkt 4) Standardów Opiniowania w Rodzinnych Ośrodkach Diagnostyczno-Konsultacyjnych⁵ przy sporządzaniu dokumentacji z przeprowadzanych badań diagnostycznych, co dotyczyło 55% spraw z 20 wybranych do szczegółowej kontroli,
- zamieszczaniu w opiniach niezetelnych informacji o przeprowadzonych badaniach diagnostycznych, co dotyczyło 10% spraw objętych szczegółową kontrolą;
- błędnym wyliczaniu wysokości należności za badania diagnostyczne i sporządzane opinie w sprawach nieletnich,
- nieterminowym sporządzeniu 6 opinii na zlecenie sądu (0,5 % wydanych opinii w kontrolowanym okresie), tj. przekazaniu ich po upływie terminów określonych w § 11 ust. 1 rozporządzenia w sprawie RODK⁶;
- dokonywania niezetelnych wpisów w *Rejestrze wpływu spraw* oraz *Rejestrze wykonanych badań* dat wysłania do sądu opinii. Skutkowało to przedstawieniem w rocznych sprawozdaniach statystycznych MS-RODK-25 niezetelnych danych.

¹ Dalej „Ośrodek” lub „RODK”.

² Dalej „Kierownik Ośrodka” lub „Kierownik RODK”, przez cały okres objęty kontrolą.

³ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

⁴ Dz. U. Nr 97, poz. 1063, dalej także: „rozporządzenie w sprawie RODK”.

⁵ Standardy opiniowania zatwierdzone w dniu 28.03.2011 r. przez Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, zwane dalej „Standardami” lub „Standardami Opiniowania”.

⁶ Tj. po upływie 14 dni od daty zakończenia badań diagnostycznych - w przypadku opinii w sprawach dotyczących nieletnich lub po upływie 30 dni – w przypadku opinii w pozostałych rodzajach spraw.

Kierownik Ośrodka podejmowała działania mające na celu poprawę jakości pracy oraz usprawnienie procesu przeprowadzania badań i wydawania opinii, o czym świadczyły m.in. wydawane procedury dot. realizacji zadań oraz usprawnienia w pracy Ośrodka wprowadzone po dwóch lustracjach Ministerstwa Sprawiedliwości. Zmniejszeniu uległa liczba spraw załatwianych na zlecenie sądu w terminie powyżej 90 dni: z 522 - w 2013 r., do 495 - w 2014 r. oraz do 38 – w I kwartale 2015 r. W I kwartale 2015 r. nie wystąpiły przypadki nieterminowego wydania opinii.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Organizacja, finansowanie i warunki prowadzenia działalności.

1.1. Organizacja i finansowanie prowadzonej działalności.

Opis stanu faktycznego

RODK funkcjonował w 2013-2015 (I kwartał) w obszarze właściwości Sądu Okręgowego w Szczecinie⁷ zgodnie z § 4 ust. 1 *rozporządzenia w sprawie RODK* oraz zgodnie z § 1 pkt 34 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie utworzenia rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych⁸. Przy sądzie działał jeden RODK, który wchodził w skład jego struktury organizacyjnej.

(dowód: akta kontroli 4-8, 12-23)

Organizację i zakres działalności Ośrodka oraz podstawowe obowiązki kierownika i pozostałych pracowników określał Regulamin organizacyjny RODK z dnia 1 września 2001 r. W regulaminie nie było opisanych zasad prowadzenia gospodarki finansowej Ośrodka oraz błędnie podano, że nadzór pedagogiczny nad pracą Ośrodka sprawuje Minister Sprawiedliwości – Okręgowy Zespół Nadzoru Pedagogicznego przy Sądzie Okręgowym w Poznaniu.

(dowód: akta kontroli str. 4-8)

Kierownik Ośrodka w wyjaśnieniach uznała za zasadne dokonanie aktualizacji regulaminu w ww. zakresie.

(dowód: akta kontroli str.135-136)

W kontrolowanym okresie plany finansowe sporządzał i obsługę finansowo-księgową Ośrodka prowadził Sąd Okręgowy w Szczecinie. Kierownik Ośrodka nie była informowana przez Sąd Okręgowy o wielkości limitów środków przyznanych Ośrodkowi przez sąd na finansowanie działalności RODK w 2013 r., 2014 r. i 2015 r. Budżet Ośrodka ujęty był w planie finansowym Sądu Okręgowego. Rola Kierownika Ośrodka w tym zakresie ograniczała się do kierowania wniosków do Sądu Okręgowego o dokonanie określonych zamówień lub zakupów, zaś dyrektor SO w Szczecinie weryfikował i zatwierdzał wszystkie operacje finansowe i gospodarcze w Ośrodku.

(dowód: akta kontroli str. 635-636, 669)

W Ośrodku prowadzone były akta osobowe pracowników. Nadzór w zakresie merytorycznej działalności nad Ośrodkiem sprawował Minister Sprawiedliwości - Departament Sądów, Organizacji i Analiz Wymiaru Sprawiedliwości, a nadzór w zakresie spraw administracyjnych i finansowych wypełniał Prezes SO w Szczecinie. W badanym okresie Ośrodek przyjmował zlecenia spoza rejonu działania SO w Szczecinie, co dotyczyło 32 zleceń w 2013 r., 16 w 2014 r. oraz 2 w I kwartale 2015 r. Realizacja zleceń odbywała się w oparciu o postanowienia sądów o dopuszczeniu dowodu z opinii RODK, co w ocenie sędziego wizytatora ds. rodzinnych i nieletnich Sądu Okręgowego, prowadzącego nadzór nad działalnością

⁷ Zwany dalej „SO w Szczecinie” lub „Sądem Okręgowym”.

⁸ Dz. Urz. MS. Nr 1, poz. 6 ze zm.

Ośrodka, stanowiło wiążącą podstawę podjęcia badań na zlecenie sądów spoza obszaru właściwości sądu przy którym Ośrodek został utworzony.

(dowód: akta kontroli str. 12-23)

Wielkości zaplanowanych środków w planach finansowych SO w Szczecinie na finansowanie działalności Ośrodka oraz ich wykorzystanie kształtowały się odpowiednio:

- w 2013 r. – 1.259,94 tys. zł i 1.256,94 tys. zł – wykonanie 99,76% planu;
- w 2014 r. – 1.316,49 tys. zł i 1.316,49 tys. zł – 100,0% planu;
- w 2015 r. (31.03.) – 1.328,34 tys. zł i 334,98 tys. zł - 25,22% planu rocznego.

Największy udział w wydatkach Ośrodka miały wynagrodzenia i pochodne i wynosiły 841 tys. zł (66,9%) w 2013 r., 834,6 tys. zł (63,4%) w 2014 r. i 194,6 tys. zł (58,1%) w I kw. 2015 r.

Na wydatki rzeczowe Ośrodka wydatkowano: 346,9 tys. zł (27,6%) w 2013 r., 406,09 tys. zł (30,8%) w 2014 r. i 74,79 tys. zł (22,3%) I kw. 2015 r., a na szkolenia: 4,84 tys. zł (0,4%) w 2013 r., 6,9 tys. zł (0,5%) w 2014 r. i 0,59 tys. zł (0,2%) wg stanu na dzień dnia 31 marca 2015 r. W badanym okresie, ze środków przyznanych na finansowanie RODK nie były ponoszone wydatki inwestycyjne.

(dowód: akta kontroli str. 9-11)

Kierownik Ośrodka w badanym okresie dokonywała analizy i programowała działania zawierające ocenę organizacji i wykonywania zadań przez RODK, które zawarte były w przesyłanych do Ministerstwa Sprawiedliwości:

- zestawieniach kwartalnych – *Terminy realizacji zleceń RODK*,
- sprawozdaniach półrocznych i rocznych z działalności RODK – druk MS-RODK-25 oraz rocznych sprawozdaniach jakościowych,
- półrocznych i rocznych - *Zestawieniach wyznaczanych terminów badań do ilości wydanych opinii*,
- półrocznych i rocznych - *Ankietach do kierowników Rodzinnych Ośrodków Diagnostycznych – Konsultacyjnych* dotyczących podejmowanych działań zmierzających do podniesienia terminowości w wydawaniu opinii,
- protokołach z posiedzeń Rady Ośrodka,
- rocznych raportach z nadzoru wewnętrznego,
- wyjaśnieniach dotyczących wydłużonego czasu realizacji zleceń.

Kierownik w sporządzanych dokumentach wskazywała działania niezbędne dla usprawnienia prowadzonej przez RODK działalności i zostały one wdrożone do realizacji. Skutkowało to skracaniem czasu oczekiwania sądów na realizację zleceń, w związku z codzienną obsługą poczty sprawniej przebiegało wydawanie opinii, nawiązana została współpraca między sędziami i RODK w zakresie wykonywania badań na zlecenie sądów i opiniowania.

(dowód: akta kontroli str. 12-23)

1.2. Zatrudnienie i wymiar czasu pracy pracowników pedagogicznych.

W latach 2013-2015 (31.03.) RODK dysponował 15,5 etatami, w tym 12 – na zatrudnienie pracowników pedagogicznych, 1 – lekarza oraz 2,5 – pracowników administracyjnych i obsługi.

W poszczególnych latach badanego okresu Ośrodek zatrudniał, na pełen etat lub część etatu, od 18 do 19 pracowników, w tym: od 14 do 15 pracowników pedagogicznych, 1 lekarza (psychiatrę), 3 pracowników administracyjnych i obsługi. Średnie zatrudnienie w RODK (w przeliczeniu na pełnozatrudnionych) w poszczególnych latach kształtowało się następująco: 2013 r. – 16,5; 2014 r. – 16,5; I kw. 2015 r. – 16. W podziale na grupy pracowników zatrudnienie w Ośrodku wynosiło odpowiednio: pracownicy pedagogiczni – 13,5; 13,5; 13 (w tym

psycholodzy – 9,5; 9,5; 9 oraz pedagodzy - 4; 4; 4); lekarz - 0,5; 0,5; 0,5; pracownicy administracji i obsługi - 2,5; 2,5; 2,5.

(dowód: akta kontroli str. 24)

Kierownik Ośrodka oświadczyła, że w badanym okresie nie wykorzystano połowy etatu lekarza z powodu nieatrakcyjnych warunków płacowych i braku zainteresowania lekarzy psychiatrów zatrudnieniem w RODK.

(dowód: akta kontroli str. 12-23)

W latach 2013-2015 przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto pracowników Ośrodka (bez dodatkowego wynagrodzenia rocznego oraz nagród) kształtowało się następująco: kierownik RODK od 6.885 do 7.002 zł, psycholodzy od 4.706 do 5.013 zł, pedagodzy od 5.087 do 5.732 zł, lekarz psychiatra (po przeliczeniu na pełny etat) od 2.856 do 3.126 zł, pracownicy administracji i obsługi od 2.563 do 2.724 zł.

(dowód: akta kontroli str. 25-26)

Kierownik Ośrodka spełniała wymogi niezbędne do zatrudnienia na tym stanowisku, określone w § 5 ust. 2 pkt 1-3 *rozporządzenia w sprawie RODK*. Poza 1 osobą, pozostali pracownicy pedagogiczni zatrudnieni w Ośrodku spełniali wymagania niezbędne do zatrudnienia na tych stanowiskach określone w § 8 ust. 2 i 3 *rozporządzenia w sprawie RODK*.

Na zatrudnienie w Ośrodku w okresie od 21 listopada 2011 r. do 31 sierpnia 2012 r. psychologa, który w momencie podjęcia pracy w RODK nie spełniał wymogu określonego w § 8 ust. 2 *rozporządzenia w sprawie RODK* w zakresie posiadania 3 - letniego stażu pracy w poradnictwie rodzinnym lub z młodzieżą społecznie niedostosowaną (posiadany przez ww. osobę staż pracy w momencie zatrudnienia wynosił dwa lata i trzy miesiące) Kierownik Ośrodka uzyskała zgodę Ministerstwa Sprawiedliwości – na podstawie przepisów art. 10 ust. 9 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela⁹. Uzasadniając prośbę o wyrażenie zgody na zatrudnienie tej osoby, Kierownik RODK¹⁰ wskazała m.in. na szeroki, mimo niedużego stażu pracy, zasób wiedzy i umiejętności przydatnych w pracy diagnostyczno-opiekuńczej, szczególnie w obszarze przemocy seksualnej, co zdaniem Kierownik RODK było korzystne z punktu widzenia efektywnej realizacji zadań Ośrodka.

Spośród 19 pracowników pedagogicznych zatrudnionych w badanym okresie w Ośrodku, 10 wpisanych było na listę biegłych sądowych¹¹.

W związku z nieutworzeniem na terenie województwa zachodniopomorskiego Regionalnej Izby Psychologów, żaden z zatrudnionych w Ośrodku psychologów nie był wpisany na listę psychologów.

(dowód: akta kontroli str. 12-23, 27-33)

W poszczególnych latach badanego okresu na jednego pełnozatrudnionego pracownika pedagogicznego Ośrodka przypadało średnio: 42,7 zleceń zakończonych wydaniem opinii w 2013 r., 39,8 zleceń w 2014 r. i 12,5 zlecenia w I kwartale 2015 r. (zlecenia realizowały zespoły diagnostyczne liczące od dwóch do pięciu pracowników pedagogicznych).

Pełnozatrudnieni pracownicy pedagogiczni w okresie objętym kontrolą przeprowadzili badania diagnostyczne i sporządzili opinie w liczbie: w 2013 r. - od 90 do 113 opinii; w 2014 r. - od 96 do 124 opinii i w I kw. 2015 r. - od 21 do 36 opinii, a półetatowcy: w 2013 r. - od 56 do 58 opinii; w 2014 r. - od 62 do 63 opinii i w I kw. 2015 r. - od 11 do 16 opinii. Liczba wydanych opinii przez poszczególnych pracowników zatrudnionych na stanowiskach pedagogicznych w żadnym z kontrolowanych lat nie była niższa niż limit 90 opinii wyznaczony w *Standardach*.

⁹ Dz. U. z 2014 r., poz. 191 ze zm., zwane dalej „ustawą Karta Nauczyciela”.

¹⁰ W piśmie z 27 października 2011 r.

¹¹ Wg stanu na dzień 22 kwietnia 2015 r.

Lekarz psychiatra w okresie objętym kontrolą przeprowadził badania diagnostyczne i sporządził opinie w liczbie: w 2013 r. - 184; w 2014 r. - 192; w I kw. 2015 r. - 46.

(dowód: akta kontroli str. 34-36)

Wszyscy pracownicy zatrudnieni w Ośrodku na stanowiskach pedagogicznych w kontrolowanym okresie wypracowywali obowiązkowy tygodniowy wymiar zajęć (24 godzinny – pracownicy, 12 godzinny - kierownik)¹², określony w art. 42 ust. 3 ustawy *Karta Nauczyciela* (pracownicy pedagogiczni) oraz w § 7 ust. 2 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 4 kwietnia 2006 r. w sprawie zasad rozliczania tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć, zasad udzielania i rozmiaru zniżek, przyznawania zwolnień od obowiązku realizacji zajęć oraz tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin nauczycieli zatrudnionych w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i rodzinnych ośrodkach diagnostyczno-konsultacyjnych¹³ (kierownik ośrodka). W trzech poddanych kontroli miesiącach (tj. we wrześniu 2013 i 2014 r. oraz marcu 2015 r.) faktyczny średni tygodniowy wymiar czasu pracy poświęcony przez pełnozatrudnionych psychologów i pedagogów na czynności wykonywane bezpośrednio z nieletnimi lub rodzinami (bądź na ich rzecz), zlecone przez sąd, wynosił od 27,5 do 47,4 godzin, a w przypadku Kierownika (zobowiązanego do wypracowania 12 godzin tygodniowo) i osób zatrudnionych na pół etatu: od 14,2 do 28,6 godzin. Czynności wykonywane w ramach obowiązkowego wymiaru godzin ewidencjonowano w indywidualnych kartach pracy i odnotowywano na rachunkach sporządzanych przez RODK. Przy ich pomocy dokumentowano obowiązkowy wymiar godzin pracowników pedagogicznych Ośrodka w zakresie przeprowadzania badań psychologicznych i pedagogicznych oraz wydawania na ich podstawie opinii na zlecenie sądu lub prokuratury w sprawach dotyczących nieletnich, opiekuńczych i rozwodowych. W ww. kartach pracy wyodrębniono rubryki na informacje dotyczące m.in.: stanowiska zajmowanego przez pracownika, jego wymiaru czasu pracy, czynności obowiązkowych związanych z analizą akt sprawy, przeprowadzaniem badania, obliczaniem wyników, przeprowadzaniem konsultacji przed sporządzeniem opinii, opracowaniem wniosków, sporządzaniem opinii dot. osób badanych oraz dotyczące czasu przeznaczonego na wykonanie tych czynności, liczby przebadanych osób, miejsca wykonywania tych czynności. W kartach nie uwzględniono innych czynności, które wykonywane mogą być przez pracowników pedagogicznych w ramach obowiązkowego tygodniowego wymiaru godzin w celu realizacji zadań Ośrodka wskazanych w § 14 pkt 2-4 *rozporządzenia w sprawie RODK*, jak i czynności wykonywanych przez pracowników poza obowiązkowym tygodniowym wymiarem godzin zajęć, takich jak np. czas poświęcony na doskonalenie zawodowe, podnoszenie kwalifikacji, organizację warsztatu pracy, współpracę z innymi instytucjami i reprezentację Ośrodka na zewnątrz, a także spotkania i zabrania pracowników. Kierownik wprowadziła ww. karty od 1 stycznia 2014 r., a ich sporządzanie pozwoliło na sprawowanie przez nią efektywnego nadzoru w zakresie wykonywania czynności obowiązkowych w ramach 24 godzin tygodniowo. W wyjaśnieniach w powyższej sprawie Kierownik Ośrodka uznała zasadność modyfikacji treści ujętych w ww. kartach.

(dowód: akta kontroli str. 12-23, 37-42, 43-56)

¹² Przy zatrudnieniu na cały etat, w przypadku części etatu – proporcjonalnie.

¹³ Dz. Urz. MS. Nr 3, poz. 76, zwanego dalej „zarządzeniem MS w sprawie godzin pracy pedagogów”, uchylone z dniem 30.04.2014 r. Obecnie zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 kwietnia 2014 r. w sprawie zasad rozliczania tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć, obowiązkowego wymiaru godzin zajęć nauczycieli zatrudnionych w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i rodzinnych ośrodkach diagnostyczno-konsultacyjnych (Dz. Urz. MS z 2014 r., poz. 98 ze zm.).

1.3. Podnoszenie kwalifikacji przez pracowników zatrudnionych na stanowiskach pedagogicznych.

Kierownik RODK sporządzała roczne plany szkoleń zewnętrznych i wewnętrznych pracowników pedagogicznych, na początku każdego roku kalendarzowego. Plany roczne szkoleń uwzględniały potrzeby określone w opracowanym wcześniej długofalowym *Planie doskonalenia zawodowego pracowników pedagogicznych RODK w Szczecinie*, propozycje zgłaszane przez pracowników, a także wnioski z nadzoru wewnętrznego w roku poprzednim.

W okresie objętym kontrolą pracownicy pedagogiczni Ośrodka podnosili swoje kwalifikacje zawodowe, m.in. poprzez udział w szkoleniach zewnętrznych i wewnętrznych. Ośrodek sfinansował udział 14 pracowników w szkoleniach zewnętrznych, z tego w 2013 r. – w 5 na 6 zaplanowanych, w 2014 r. – w 8 na 9 zaplanowanych oraz w I kwartale 2015 r. – w 1 na 12 zaplanowanych w roku. W szkoleniach brało udział od 1 do 5 pracowników pedagogicznych. Wydatki na szkolenia wyniosły ogółem 12,3 tys. zł, w tym: w 2013 r. - 4,8 tys. zł (wykorzystanie 69,1% zaplanowanych środków); w 2014 r. - 6,9 tys. zł (wykorzystanie 86,3%); w I kwartale 2015 r. - 0,6 tys. zł (wykorzystanie 8,4%). Szkolenia zewnętrzne dotyczyły zagadnień dotyczących realizowanych zadań Ośrodka, w tym m.in. metod badawczych stosowanych w opiniowaniu (w tym metod testowych), pomocy dzieciom – ofiarom przestępstw, oceny kompetencji wychowawczych rodziców oraz diagnozy nieletnich. RODK zorganizował w kontrolowanym okresie 4 szkolenia wewnętrzne dotyczące m.in. polepszenia współpracy między pracownikami sądów i Ośrodka (analiza ankiet sędziów i pracowników RODK) oraz zastosowania nowych narzędzi diagnostycznych w pracy opiniodawczej.

(dowód: akta kontroli str. 12-23, 43-56, 57-74, 75-80)

1.4. Wykonywanie przez kierownika RODK zadań w zakresie nadzoru nad pracownikami Ośrodka.

1.4.1. Zgodnie z § 7 ust. 1 *rozporządzenia w sprawie RODK*, do zadań Kierownika Ośrodka należało m.in. organizowanie i kontrolowanie pracy pracowników. W § 7 ust. 2 pkt 9 ww. rozporządzenia, wskazano że do obowiązków kierownika Ośrodka należy m.in. sprawowanie wewnętrznego nadzoru pedagogicznego, w tym dokonywanie oceny pracy pracowników pedagogicznych.

Kierownik Ośrodka wprowadziła z dniem 1 stycznia 2014 r. na podstawie rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości¹⁴ oraz Ministra Edukacji Narodowej¹⁵ procedury nadzoru wewnętrznego w RODK, w których określiła m.in., że:

- źródłem planowania nadzoru są wyniki zewnętrznej ewaluacji i kontroli Ośrodka, wnioski z nadzoru wewnętrznego oraz planowane kierunki rozwoju placówki wynikające z polityki organu prowadzącego;
- Kierownik Ośrodka w ramach nadzoru przeprowadza: ewaluację zagadnień uznanych za istotne, kontrolę przestrzegania przez nauczycieli przepisów prawa oraz wspomaga nauczycieli w realizacji ich zadań, w szczególności poprzez organizowanie narad, szkoleń i wspieranie doskonalenia zawodowego;
- nadzór dokumentowany jest m.in. w formie: raportu z realizacji rocznego planu nadzoru wewnętrznego: dokumentów dotyczących rozwoju zawodowego

¹⁴ Rozporządzenia w sprawie RODK i rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 września 2013 r. w sprawie kryteriów i trybu dokonywania oceny pracy nauczycieli zakładów poprawczych, schronisk dla nieletnich oraz rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych, trybu postępowania odwoławczego oraz składu i sposobu powoływania zespołu oceniającego (Dz. U. z 2013 r., poz. 1327), zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie oceny nauczycieli”.

¹⁵ Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. Nr 168, poz. 1324 ze zm.), zwane dalej „rozporządzeniem MEN w sprawie nadzoru”.

pracowników, arkuszy ocen pracy pracowników, ocen dorobku zawodowego pracowników za okres stażu.

(dowód: akta kontroli str. 86-87)

Planowane działania w celu realizacji zadań w latach 2013-2015, Kierownik Ośrodka określała w rocznych *Planach pracy RODK* oraz *Planach nadzoru wewnętrznego w RODK*. W planach pracy na dany rok uwzględniono sprawowanie wewnętrznego nadzoru, a w planach nadzoru ujęto m.in. kontrolę stosowania wzorów opinii zawartych w *rozporządzeniu w sprawie RODK*, monitorowanie i kontrolę realizacji standardów opiniowania, rozpoznawanie i minimalizowanie czynników wydłużających czas realizacji zleceń sądów, kontrolę czasu oczekiwania sądów na wyznaczenie terminu badań oraz wydawanie opinii po zakończeniu badania, kontrolę indywidualnej efektywności pracy pracowników, organizowanie szkoleń wewnętrznych, wspieranie indywidualnych form doskonalenia zawodowego pracowników, inspirowanie ich do poszerzania umiejętności stosowania nowych metod badawczych oraz przeprowadzanie okresowych ocen pracy pracowników.

Plany nadzoru wewnętrznego na lata 2013 - 2015 spełniały wymagania stawiane planom nadzoru pedagogicznego określonym w § 21 ust. 2 *rozporządzenia MEN w sprawie nadzoru pedagogicznego*, tj. każdy z nich zawierał:

- wskazanie przedmiotu ewaluacji wewnętrznej oraz terminu jej przeprowadzenia;
- tematykę i terminy przeprowadzania kontroli przestrzegania przez pracowników pedagogicznych przepisów prawa dotyczących zadań przez nich realizowanych;
- zakres wspomagania pracowników pedagogicznych w realizacji ich zadań.

Plany nadzoru wewnętrznego, zgodnie z § 21 ust. 1 *rozporządzenia MEN w sprawie nadzoru pedagogicznego*, przedstawiane były na posiedzeniach Rady Ośrodka. Innymi instrumentami służącymi do sprawowania nadzoru (w tym nadzoru pedagogicznego) stosowanymi przez Kierownika Ośrodka były m.in. indywidualne karty pracy, karty stopnia realizacji zadań opiniodawczych, okresowe sprawozdania pracowników z realizacji podejmowanych działań, karty oceny pracy.

(dowód: akta kontroli str. 43-56, 83-85, 137-153)

Wnioski z nadzoru ujęte zostały przez Kierownika Ośrodka w *Raportach z nadzoru wewnętrznego* za 2013 r. i 2014 r. i przedstawione Radzie RODK w dniach 12.01.2014 r. i 3.02.2015 r., co udokumentowano w protokołach z posiedzeń.

Rada procedowała w oparciu o *Regulamin Rady RODK*.¹⁶

W raportach opisane były wyniki przeprowadzonych ewaluacji wewnętrznych i wyniki kontroli przestrzegania przepisów prawa przez pracowników pedagogicznych. W raportach przedstawiono m.in.:

- analizę czasu sporządzania opinii, monitorowania i respektowania przez pracowników formalnych wymogów opinii, wyniki analizy niestawiennictwa na badania i wpływ tego czynnika na efektywność pracy Ośrodka,
- wyniki lustracji zewnętrznych przeprowadzonych przez wizytatorów Ministerstwa Sprawiedliwości oraz sposób realizacji wniosków,
- działania Ośrodka w celu skrócenia okresu realizacji zleceń sądów.

(dowód: akta kontroli str. 43-56, 91-105)

1.4.2. Kierownik Ośrodka wprowadziła *Regulamin dokonywania oceny pracy pracowników pedagogicznych w RODK* stanowiący dodatkowe uregulowania wewnętrzne, w których nie określono częstotliwości dokonywania ocen.

W okresie objętym kontrolą dokonane zostały przez Kierownika RODK 2 oceny pracy pracowników pedagogicznych (ocena odpowiednio wyróżniająca i dobra), o których mowa w art. 6a *ustawy Karta Nauczyciela* oraz 1 ocenę dorobku

¹⁶ Opracowany i wprowadzony przez Kierownika Ośrodka w dniu 1 września 2007 r.

zawodowego pracownika pedagogicznego¹⁷, o której mowa w art. 9c tej ustawy. Oceny dokonane zostały z inicjatywy Kierownika Ośrodka na zasadach określonych w art. 6a ustawy *Karta Nauczyciela* oraz § 2 ust. 4 *rozporządzenia w sprawie oceny nauczycieli*. Dokonując oceny Kierownik Ośrodka brała pod uwagę wszystkie okoliczności dotyczące przeprowadzania badań i opracowania opinii, wyniki kontroli wszystkich wydawanych przez pracownika opinii, dokumenty dotyczące rozwoju kompetencji zawodowych, współpracę pracownika z partnerami społecznymi oraz podczas prowadzenia badań. Na okoliczność oceny sporządzono kwestionariusz stopnia realizacji zadań opiniodawczych, sprawozdanie z realizacji obowiązków merytorycznych oraz kartę oceny pracy wg wzoru określonego w ww. przepisach. Pozostałych 10 pracowników pedagogicznych w badanym okresie nie objęto ocenami, gdyż 9 poddano zostało takiej ocenie w okresie 2009-2012, a 1 przebywał na urlopie macierzyńskim i wychowawczym.

Ocena dorobku zawodowego pracownika Ośrodka ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela dyplomowanego dokonana została na zasadach określonych w art. 9c ustawy *Karta Nauczyciela*. Przy dokonywaniu oceny pracownik przedłożył sprawozdanie z realizacji planu rozwoju zawodowego, a Kierownik Ośrodka sporządził arkusz oceny dorobku zawodowego, w którym pozytywnie ocenił dotychczasowy dorobek zawodowy pracownika. W okresie poprzedzającym zakończenie kontroli oceniany pracownik oczekiwał na awans na stopień nauczyciela dyplomowanego.

Kierownik RODK w badanym okresie nie był oceniany przez Ministra Sprawiedliwości.

(dowód: akta kontroli str. 43-56, 137-172)

1.5. Zapewnienie odpowiednich warunków lokalowych do prowadzenia działalności.

RODK zajmował pomieszczenia użytkowane o łącznej powierzchni 162,90 m². Użytkowane były w oparciu o umowę najmu zawartą 5 października 2002 r. pomiędzy Administracją Mienia Gospodarstwem Pomocniczym Urzędu Miejskiego w Szczecinie, a SO w Szczecinie.

(dowód: akta kontroli str. 43-56)

W wyniku oględzin przeprowadzonych w dniu 14.04.2015 r. stwierdzono, że w Ośrodku znajdowało się siedem gabinetów psychologów i pedagogów, które były wyposażone w narzędzia i techniki do badań diagnostycznych i podręczniki, sekretariat wraz z wyposażeniem technicznym, gabinet kierownika oraz poczekalnię. Nie wszyscy pracownicy pedagogiczni dysponowali samodzielnym stanowiskiem komputerowym do sporządzania opinii (jeden zespół korzystał z jednego stanowiska komputerowego). Warunki lokalowe Ośrodka nie odpowiadały wymogom określonym w § 9 pkt 2, 4 i 5 *rozporządzenia w sprawie RODK*, ponieważ Ośrodek nie dysponował gabinetem do badań lekarskich, pomieszczeniami do obserwacji zachowania osób badanych (oddzielnie dla dorosłych i dzieci) oraz zapleczem socjalnym dla pracowników. W bardzo złym stanie technicznym było zaplecze sanitarne. Stan pozostałych pomieszczeń był dobry lub zadawalający.

(dowód: akta kontroli str. 669)

Kierownik Ośrodka wyjaśniła, że kwestię braku wymaganych pomieszczeń lub ich złego stanu poruszyła w piśmie z dnia 14.12.2012 r. skierowanym do Dyrektora Sądu Okręgowego. Dyrektor poinformował Kierownik Ośrodka, że w aktualnym czasie ta sprawa nie może być załatwiona i musi poczekać do zakończenia remontu

¹⁷ Zgodnie z art. 9b ust. 1 ustawy *Karta Nauczyciela*, pozytywna ocena dorobku zawodowego stanowi warunek nadania nauczycielowi kolejnego stopnia awansu zawodowego.

budynku pozyskanego przez Sąd Okręgowy na ul. Żołnierskiej/Wernyhory. Wtedy wraz ze zmianą siedziby Sądu Okręgowego nastąpi przeprowadzka Ośrodka do nowych pomieszczeń spełniających wymogi formalne. Sąd uzyskał budynek na nową siedzibę w 2013 r. Z aktualnych informacji wynika, że sporządzenie dokumentacji projektowej planowane jest w 2017 r.

Konieczność wymiany wykładzin, malowania pomieszczeń, wymiany komputerów i zakup szaf aktowych Kierownik Ośrodka sygnalizowała m.in. w sprawozdaniach jakościowych sporządzanych w okresie objętych kontrolą dla Ministerstwa Sprawiedliwości oraz korespondencji z dyrektorem Sądu Okręgowego.

W okresie objętym kontrolą zostały wymienione wykładziny.

(dowód: akta kontroli str. 43-56, 635-636, 637-668)

Kierownik Ośrodka wyjaśniła m.in., że pomieszczenia Ośrodka wymagają remontu. Liczba gabinetów do prowadzenia badań nie jest wystarczająca, biorąc pod uwagę liczbę pracowników. Warunki lokalowe umożliwiają jednoczesne prowadzenie maksymalnie trzech badań, co w celu przeciwdziałania wydłużaniu terminów realizacji zleceń, wymusza konieczność funkcjonowania Ośrodka na dwie zmiany. Ośrodek nie jest także wyposażony w wystarczającą liczbę komputerów. Nie wszyscy użytkownicy wspólnie gabinety specjaliści dysponują własnym stanowiskiem pracy wyposażonym w przeznaczony do ich użytku komputer. Nie mogą zatem w tym samym czasie nie tylko przeprowadzać badań, lecz także korzystać z komputera, by sporządzać opinie, co ma wpływ na wydłużenie czasu ich wydawania.

(dowód: akta kontroli str. 43-56)

W sprawozdaniu z lustracji Ośrodka przeprowadzonej 14 listopada 2014 r. przez wizytatora Departamentu Sądów, Organizacji i Analiz Wymiaru Sprawiedliwości w Warszawie¹⁸ wskazano m.in., że warunki lokalowe Ośrodka były trudne ze względu na brak ww. pomieszczeń, usytuowanie sekretariatu i pełnienie przez niego roli miejsca przeznaczonego do konsultacji pracowników pedagogicznych. Wskazano, że pomieszczenia Ośrodka wymagają odświeżenia poprzez wymalowanie ścian oraz zmianę wykładzin. Uznano, że wskazana byłaby w przyszłości zmiana lokalizacji Ośrodka oraz utworzenie w nim wszystkich niezbędnych i odpowiednio wyposażonych pomieszczeń, określonych przepisami prawa. Ww. sprawozdanie zostało przesłane za pismem z dnia 17 listopada 2014 r. do wiadomości Prezes SO w Szczecinie.

(dowód: akta kontroli str. 114-134)

1.6. Realizacja wniosków (zaleceń) sformułowanych po przeprowadzonych kontrolach zewnętrznych oraz audytach dotyczących organizacji i funkcjonowania Ośrodka.

W badanym okresie Ośrodek dwukrotnie objęty był zewnętrznymi badaniami kontrolnymi: w październiku 2013 r. i w listopadzie 2014 r., które przeprowadzili wizytatorzy *Departamentu Analiz MS*, przy czym w przypadku pierwszej z tych kontroli sprawdzeniu poddano terminowość realizacji zleceń sądów i organizacji badań oraz efektywność pracy Ośrodka, w drugiej kontroli oceniano stan wykonania zaleceń wydanych w wyniku poprzedniej lustracji.

W protokole z lustracji z października 2013 r. zwrócono uwagę m.in. na to, że pomimo efektywności opiniodawczej Ośrodka równej lub nieznacznie niższej od przeciętnej dla innych ośrodków w Polsce czas oczekiwania na realizację zlecenia sądu był istotnie dłuższy (o 30-45 dni, tj. o 34-55%). Stan ten był, zdaniem wizytatora, skutkiem wielu czynników m.in.: wysokiego poziomu niestawienia, dużego wpływu zleceń z sądów, wysokiej absencji pracowników związanej ze

¹⁸ Zwany dalej „*Departament analiz MS*”.

zwolnieniami lekarskimi, nie w pełni wykorzystanego pensum pracowników pedagogicznych Ośrodka. Powyższe wnioski poprzedzone były stosownymi obliczeniami, analizą porównawczą do danych osiągniętych w innych Ośrodkach w Polsce oraz analizą treści dokumentacji znajdującej się w RODK. W ocenie kontrolującego należało podjąć działania, które przyczynią się do skrócenia czasu oczekiwania na wizytę.

W związku z powyższymi ustaleniami zalecono:

- 1) wystąpić do sądów zlecających badanie w Ośrodku z sugestią, aby wraz ze zleceniem przekazywały także numery telefonów stron,
- 2) celem zmniejszenia niestawieństwa wskazano, aby ze stronami kontaktować się telefonicznie jeszcze przed terminem badania, aby potwierdzić ich przybycie lub ewentualnie wyznaczyć inny termin wizyty,
- 3) podejmowanie starań, dzięki którym każdy zespół diagnostyczny będzie przeprowadzał 4 badania tygodniowo, a także aby poprawić efektywność opiniowania należy uwzględniać aktualny wpływ zleceń.

Kierownik Ośrodka w piśmie z 23 grudnia 2013 r. poinformowała Ministerstwo Sprawiedliwości o: działaniach podejmowanych na rzecz realizacji poszczególnych zaleceń, w tym m.in. o wystąpieniu do Prezes SO w Szczecinie o udostępnianie przez sądy zlecające badania także numerów telefonów stron oraz udzielenie zgody na kontakt telefoniczny z nimi, o zaleceniu rejestracji 4 badań w tygodniu na jeden zespół diagnostyczny, o zobowiązaniu pracowników pedagogicznych do ścisłej rejestracji rodzaju i czasu wykonywanych zadań w celu określenia stopnia realizacji pensum w kartach pracy oraz do uzupełniania niewypracowanych godzin zajęć w kolejnych okresach rozliczeniowych, a także o prowadzeniu przez nią ciągłej analizy efektywności pracy Ośrodka.

W protokole z lustracji z listopada 2014 r. stwierdzono m.in., że zalecenia pierwsze i drugie zostały zrealizowane w całości, natomiast zalecenie trzecie zostało zrealizowane częściowo, (planowano 4 badania na zespół tygodniowo, natomiast ilość wykonanych badań z różnych przyczyn była zazwyczaj niższa od planowanej). Zalecono: w dalszym ciągu poszukiwać rozwiązań i podejmować działania w celu przyspieszenia realizacji zleceń sądowych, wystąpienie z wnioskiem do Dyrektora SO w Szczecinie o wymalowanie pomieszczeń Ośrodka, wymianę wykładzin podłogowych i zakup szafy aktowej, a do Prezes SO w Szczecinie z wnioskiem o codzienny odbiór poczty z Ośrodka. Ponadto udzielono wskazówek Kierownik Ośrodka odnośnie skorygowania i prawidłowego prowadzenia dokumentacji badawczej Ośrodka (brak szczegółowej informacji w tym zakresie w protokole z lustracji).

Kierownik Ośrodka w piśmie z 15 grudnia 2014 r. poinformowała Ministerstwo Sprawiedliwości o działaniach podejmowanych na rzecz realizacji poszczególnych zaleceń, w tym m.in. o tym, że: wystąpiła w dniu 25 listopada 2014 r. do Prezes SO w Szczecinie z prośbą o codzienny odbiór poczty z Ośrodka (został wprowadzony od 2 grudnia 2014 r.); wystąpiła w dniu 25 listopada 2014 r. do Dyrektora Sądu Okręgowego w Szczecinie o wymalowanie ścian i wymianę wykładzin w Ośrodku oraz zakup szafy aktowej (w grudniu 2014 r. nastąpiła wymiana wykładzin); w dniu 12 grudnia 2014 r. przeprowadziła spotkanie Rady RODK w celu omówienia z pracownikami wyników kontroli oraz działań zmierzających do przyspieszenia realizacji zleceń sądów oraz prawidłowego prowadzenia dokumentacji badawczej.

(dowód: akta kontroli str. 106-113, 114-134)

W działalności kontrolowanej jednostki stwierdzono następującą nieprawidłowość:

1. Warunki lokalowe RODK w Szczecinie nie odpowiadały wymogom określonym w § 9 pkt 2, 4 i 5 *rozporządzenia w sprawie RODK*, tj. Ośrodek nie dysponował gabinetem do badań lekarskich, pomieszczeniami zapewniającymi możliwość

obserwacji zachowania osób badanych (oddzielnie dla dorosłych i dzieci), jak też zapleczem socjalnym dla pracowników.

Szczegółowe informacje o występujących brakach w tym zakresie i wyjaśnienia Kierownika Ośrodka opisano w pkt 1.5. niniejszego wystąpienia.

(dowód: akta kontroli str. 43-56, 114-134)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

1. NIK zwraca uwagę na to, że w *Regulaminie RODK* zapisano, że nadzór pedagogiczny nad pracą Ośrodka sprawuje Minister Sprawiedliwości – Okręgowy Zespół Nadzoru Pedagogicznego przy Sądzie Okręgowym w Poznaniu. Od dnia 1 stycznia 2013 r. zadania w tym zakresie sprawuje *Departament Analiz MS*, o czym Ośrodek został poinformowany na przełomie 2012-2013 r.

Kierownik Ośrodka w wyjaśnieniach w tej sprawie uznała zasadność aktualizacji *Regulaminu*.

(dowód: akta kontroli str. 4-8, 135-136)

2. NIK zwraca uwagę na to, że w kartach czasu pracy nie uwzględniono wszystkich czynności, które wykonywane mogą być przez pracowników pedagogicznych, w ramach obowiązkowego tygodniowego wymiaru godzin na rzecz realizacji zadań Ośrodka wskazanych w § 14 pkt 2-4 *rozporządzenia w sprawie RODK*. Nie uwzględniono w kartach czynności wykonywanych przez pracowników poza obowiązkowym tygodniowym wymiarem godzin zajęć, takich jak np. czas poświęcony na doskonalenie zawodowe, podnoszenie kwalifikacji, organizację warsztatu pracy, współpraca z innymi instytucjami i reprezentacja Ośrodka na zewnątrz, spotkania i zebrania pracowników. Na kartach nie przewidziano miejsca na podpis osoby, która sporządzała kartę i przedstawiała dane odnośnie wykonanych przez siebie czynności służbowych.

W wyjaśnieniach Kierownik Ośrodka uznała zasadność ewidencjonowania w ww. kartach również innych wskazanych czynności oraz zapowiedziała modyfikację kart w celu uwzględnienia powyższych uwag.

(dowód: akta kontroli str. 12-23, 37-42, 43-56)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonej nieprawidłowości, organizację i warunki funkcjonowania Ośrodka.

2. Prawdliwość i rzetelność wykonywania zadań.

2.1. Zakres zadań realizowanych przez Ośrodek, prowadzenie wymaganych ewidencji oraz sporządzenie sprawozdań z realizacji zadań.

Opis stanu faktycznego

W latach 2013-2015 (I kwartał) w RODK sporządzono łącznie 1 261 opinii na zlecenie sądu lub prokuratury, o których mowa w § 14 pkt 1 *rozporządzenia w sprawie RODK*, z czego 563 w 2013 r., 555 w 2014 r. oraz 143 w I kwartale 2015 r. Spośród ww. opinii, 390 (tj. 30,9% wszystkich opinii) wydanych zostało na potrzeby postępowań w sprawach dotyczących nieletnich, prowadzonych na podstawie przepisów ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich¹⁹. Pozostałe 871 (tj. 69,1% wszystkich opinii) wydanych zostało na potrzeby postępowań w sprawach cywilnych, w tym: 572 (tj. 45,4% wszystkich opinii) wydano w sprawach opiekuńczych, a 299 (tj. 23,7%) w sprawach rozwodowych.

W 2012 r. zleconych zostało RODK łącznie 729 spraw (246 nieletnich, 308 opiekuńczych i 175 rozwodowych), w 2013 r. – 766 (239 nieletnich, 367 opiekuńczych i 160 rozwodowych), a w 2014 r. – 720 (230 nieletnich, 310

¹⁹ Dz. U. z 2014 r., poz. 382.

opiekuńczych i 180 rozwodowych). Ogólna liczba zleceń sądów skierowanych do Ośrodka w sprawie sporządzenia opinii w 2013 r. była większa od ich liczby w 2012 r. o 37 spraw, przy czym o 7 spadła liczba zleceń w sprawach nieletnich i o 15 w sprawach rozwodowych, z jednoczesnym wzrostem o 59 zleceń w sprawach opiekuńczych. Ogólna liczba zleceń sądów skierowanych do Ośrodka w sprawie sporządzenia opinii w 2014 r. była mniejsza od ich liczby w 2013 r. o 46 spraw, przy czym o 9 spadła liczba zleceń w sprawach nieletnich i o 57 w sprawach opiekuńczych, z jednoczesnym wzrostem o 20 zleceń w sprawach rozwodowych.

(dowód: akta kontroli str. 173-174, 184-230, 618-621)

W badanym okresie, spośród zadań wskazanych w § 14 *rozporządzenia w sprawie RODK*, Ośrodek przeprowadzał badania psychologiczne, pedagogiczne i lekarskie oraz wydawał na ich podstawie opinie na zlecenie sądu lub prokuratury (pkt 1), jak też współdziałał z placówkami wykonującymi orzeczenia sądu, instytucjami i organizacjami zajmującymi się problematyką ochrony i umacniania rodziny (pkt 5). W kontrolowanym okresie RODK nie realizował zadań określonych w § 14 pkt 2-4 ww. rozporządzenia, tj. nie przeprowadzał mediacji w sprawach nieletnich i sprawach rodzinnych na zlecenie sądu, nie sprawował opieki specjalistycznej nad nieletnimi skierowanymi przez sąd oraz nie prowadził poradnictwa specjalistycznego dla nieletnich, ich rodzin oraz rodzin zagrożonych demoralizacją na zlecenie sądu, a także nie sporządzał wywiadów środowiskowych na zlecenie sądu. Zadań tych nie realizowano w badanym okresie z powodu braku zleceń z sądów i prokuratur.

(dowód: akta kontroli str. 173-174, 184-230, 618-621)

2.2. Prawidłowość prowadzenia wymaganych ewidencji, dokumentacji poszczególnych spraw oraz sporządzania sprawozdań z realizacji zadań.

Zgodnie z § 12 ust. 1 i 2 *rozporządzenia w sprawie RODK* Ośrodek prowadził Wykaz spraw zleconych przez sąd (*Rejestr wpływu spraw*), *Kontrolkę wezwań sądowych*, *Terminarz zajęć*, *Dziennik korespondencji* (*Kontrolkę nadanych przesyłek*), *Książkę pokwitowań pism przekazanych sądom bez pośrednictwa poczty* (*Księgę doręczeń*), *Książkę ewidencji spraw* (*Rejestr wykonanych badań*), *Alfabetyczny wykaz osób badanych* (skorowidz alfabetyczny) oraz teczki spraw kierowanych do Ośrodka, które właściwie oznaczono. Korespondencję wysyłało w kontrolowanym okresie za pośrednictwem Biura Podawczego SO w Szczecinie.

W *Rejestrze wpływu spraw* oraz *Rejestrze wykonanych badań* stwierdzono przypadki zapisu dat wysyłki opinii do zlecniodawcy (sądu) niezgodne z faktycznymi datami dokonania tych czynności. Wysyłka opinii następowała z opóźnieniem od 1 do 18 dni w stosunku do dat wpisanych w rejestrach (różnica między danymi wynikającymi z dokumentacji w teczkę sprawy, a datami wpisanymi do ww. rejestrów). Stwierdzono 22 takie przypadki na 31 zbadanych w kontroli szczegółowej, tj. nieprawidłowość ta dotyczyła 71% zbadanych spraw.

(dowód: akta kontroli str. 185, 245-341, 618-621)

Kierownik Ośrodka, w złożonych wyjaśnieniach podała m.in., że w latach 2013-2014 Ośrodek nie posiadał możliwości codziennego wysyłania opinii do organu zlecającego jej wydanie. Następowoło to raz w tygodniu. Członkowie zespołu diagnozującego mieli obowiązek dostarczenia swojej części opinii do sekretariatu, gdzie była ona ostatecznie scalana przez pracownika sekretariatu i udostępniana kierownikowi Ośrodka i członkom zespołu do ostatecznej redakcji. Pracownik sekretariatu błędnie wpisywał do rejestrów datę wysyłki opinii, przyjmując, że jest to data wpłynięcia roboczych tekstów poszczególnych części opinii od członków zespołu do sekretariatu. Nie brał pod uwagę okoliczności, że potrzebny jest również czas na ostateczną redakcję treści opinii i jej podpisanie przez członków zespołu

i kierownika Ośrodka oraz nie prostował tych dat w rejestrach. Od 2 grudnia 2014 r. korespondencja z Ośrodka odbierana była przez pracownika Biura Podawczego SO w Szczecinie codziennie. W dniu 23 stycznia 2015 r. Kierownik Ośrodka wprowadziła *Procedury realizacji zleceń sądów i prokuratury w RODK*, w których obarczyła członków zespołu diagnozującego obowiązkiem dostarczenia do sekretariatu pełnej opinii w formie elektronicznej w czasie umożliwiającym jej terminowe wysłanie (tj. członkowie zespołu mieli uwzględniać czas potrzebny na zapoznanie się z opinią przez Kierownika i ewentualne konsultacje z zespołem, edycję tekstu i złożenie podpisów przez wszystkich opiniujących oraz Kierownika).

(dowód: akta kontroli str. 133-134, 184, 231-239, 626-632)

W latach 2013-2014 RODK wywiązywał się z obowiązku sporządzania półrocznych i rocznych sprawozdań statystycznych MS-RODK-25 z prowadzonej działalności. Sprawozdania zostały przekazane do Ministerstwa Sprawiedliwości w terminie wskazanym na wzorze sprawozdania, tj. do 20 dnia kalendarzowego po okresie objętym sprawozdaniem.

Nierzetelne wypełnianie *Rejestru wpływu spraw oraz Rejestru wykonanych badań* w zakresie dat wysyłki opinii do zleceńodawcy (sądu) niezgodne z faktycznymi datami dokonania tych czynności skutkowało przedstawianiem nierzetelnych danych w rocznych sprawozdaniach statystycznych MS-RODK-25, które sporządzane były na podstawie prowadzonych w RODK rejestrów, np.:

- w dziale 6.2 sprawozdania za 2013 r. nie uwzględniono sprawy opiekuńczej Nr 231/13-427/13, w której czas oczekiwania zleceńodawcy na opinię od zakończenia badań do daty wysłania opinii wynosił więcej niż 30 dni (w wierszu 31 do 60 dni, w kolumnie 1 i 3 jest podana wartość 0, powinno być 1);
- w dziale 6.2 sprawozdania za 2014 r. nie uwzględniono spraw opiekuńczych Nr 652/13-192/14, 312/14-483/14, 481/14-537/14 oraz spraw rozwodowych Nr 377/13-528/13, 461/13-24/14, 33/14-202/14, 34/14-203/14, w których czas oczekiwania zleceńodawcy na opinię od zakończenia badań do daty wysłania opinii wynosił więcej niż 30 dni (w wierszu 31 do 60 dni, w kolumnie 1 jest podana wartość 0 - powinno być 7; w kolumnie 3 jest podana wartość 0 - powinno być 3; w kolumnie 4 jest podana wartość 0 - powinno być 4);
- w dziale 6.3, kolumna 10 - Terminowość realizacji zleceń powyżej 210 dni - wykazano w sprawozdaniu za 2014 r. pięć takich opinii, podczas gdy badania kontrolne wykazały, że w 2014 r. było ich siedem.

Kontrola nie wykazała nierzetelnych danych w ww. sprawozdaniach w zakresie informacji dotyczących zatrudnienia i liczby spraw poza opiniodawczych.

(dowód: akta kontroli str. 175-183, 184-230, 618-621)

2.3. Przeprowadzanie badań diagnostycznych oraz sporządzanie na ich podstawie opinii na zlecenie sądu lub prokuratury.

2.3.1. Terminowość przeprowadzanych postępowań.

Zgodnie z danymi ujętymi w *Rejestrze wpływu spraw zleconych przez sąd oraz w Rejestrze wykonanych badań*, średni okres czasu od daty wpływu do Ośrodka zlecenia z sądu o wykonanie badań diagnostycznych i sporządzenie opinii do daty wysłania opinii do zleceńodawcy wynosił: 127 dni – w 2013 r.; 124 – w 2014 r.; 81 dni – w I kwartale 2015 r. W badanym okresie z 1.201 spraw zakończonych wydaniem opinii, w 1.133 przypadkach (94,3 % wszystkich spraw), realizacja zleceń zajęła powyżej 60 dni (547 w 2013 r.; 512 w 2014 r.; 74 w I kwartale 2015 r.), w tym w 1.055 przypadkach (odpowiednio 87,8%) powyżej 90 dni (522 w 2013 r.; 495 w 2014 r. i 38 w I kwartale w 2015 r.).

(dowód: akta kontroli str. 245-341)

W wyniku kontroli 11 wybranych postępowań (3 - w sprawach dotyczących nieletnich oraz 8 - w pozostałych rodzajach spraw²⁰) stwierdzono, że w badanych sprawach okres od daty wpływu zlecenia z sądu do daty wysłania opinii do sądu wynosił średnio 187 dni²¹, przy czym:

- a) okres od daty wpłynięcia zlecenia z sądu do daty rozpoczęcia badań diagnostycznych wynosił średnio 152 dni²²;
- b) okres od daty rozpoczęcia badań do daty ich zakończenia wynosił średnio 5 dni²³;
- c) okres od daty zakończenia badań do daty wysłania opinii do sądu wynosił średnio 30 dni²⁴.

Ad a) Główną przyczyną długotrwałości pierwszego z tych okresów było wyznaczanie przez Kierownika RODK terminów rozpoczęcia badań diagnostycznych, w badanych sprawach, średnio po upływie 122 dni²⁵ od daty wpływu zlecenia z sądu. Kolejną okolicznością mającą wpływ na długotrwałość tego postępowania (niezależną od Ośrodka) był niestawienie na badania osób wezwanych przez Ośrodek, co powodowało konieczność wyznaczenia nowego terminu badań²⁶.

(dowód: akta kontroli str. 342-391)

Kierownik Ośrodka wyjaśniła m.in., że terminy badań diagnostycznych wyznaczane były na pierwszy wolny termin według kolejności wpływu zleceń. Długi okres oczekiwania na rozpoczęcie badań w Ośrodku wynikał z dużej liczby spraw skierowanych do tej jednostki i z obciążenia pracowników pracą opiniodawczą. Obsługa Ośrodka odbywała się jeden raz w tygodniu. Istotny wpływ na czas sporządzania opinii miały warunki lokalowe i techniczne Ośrodka (niewystarczająca liczba pomieszczeń do badań, dwuzmianowość pracy Ośrodka, mniejsza liczba komputerów od liczby pracowników merytorycznych sporządzających opinie – jeden komputer na zespół diagnostyczny). Dodatkowym czynnikiem wpływającym na przedłużenie tego terminu w części przypadków był okres urlopowy lub świąteczny. Każdorazowo, w sytuacji zwolnienia się terminu badania (z powodu odwołania wizyty), podejmowano starania w celu umówienia na dany dzień innych badanych.

(dowód: akta kontroli str. 231-239, 240-243, 626-632)

Ad b) Czas trwania badań diagnostycznych uwarunkowany był liczbą spotkań z osobami badanymi. W 4 przypadkach, spośród 11 zbadanych spraw, zespoły badawcze zorganizowały z osobami badanymi więcej niż jedno spotkanie, w tym: w dwóch przypadkach zorganizowano dwa spotkania, a w jednym przypadku - trzy spotkania. Skutkiem powyższego, w przypadkach w których zorganizowano dwa lub więcej spotkań z badanymi, czas trwania badań (liczony od daty pierwszego badania do daty ostatniego badania) wynosił od 1 do 17 dni.

(dowód: akta kontroli str. 342-391)

Ad c) Zgodnie z § 11 ust. 1 *rozporządzenia w sprawie RODK*, termin wydania opinii nie powinien przekraczać 14 dni w sprawach nieletnich i 30 dni w pozostałych sprawach licząc od dnia zakończenia badania.

²⁰ Doboru spraw do kontroli szczegółowej dokonano w następujący sposób: 5 najdłużej trwających w badanym okresie spraw od wpłynięcia zlecenia do wysłania opinii oraz 6 spraw opóźnionych w stosunku do terminów określonych w § 11 ust. 1 *rozporządzenia w sprawie RODK*.

²¹ W jednym przypadku okres ten wynosił od 91 do 120 dni, a w pozostałych 10 - powyżej 120 dni.

²² W 4 przypadkach okres ten wynosił od 91 do 120 dni, a w 7 przypadkach powyżej 120 dni.

²³ W 10 przypadkach okres ten wynosił do 14 dni, w jednym - od 15 do 30 dni.

²⁴ W 2 przypadkach okres ten wynosił do 14 dni, w 4 - od 15 do 30 dni, w 4 - od 31 do 60 dni oraz w jednym przypadku - powyżej 90 dni.

²⁵ We wszystkich 11 sprawach wynosił powyżej 90 dni.

²⁶ Tego rodzaju sytuacja wystąpiła w 4 przypadkach na 11 zbadanych spraw.

W 14 dniowym terminie, Ośrodek sporządził i wysłał do zleceniodawcy ogółem 381 opinii w sprawach nieletnich, co stanowiło 99,5% ogólnej liczby opinii sporządzonych przez Ośrodek. W poszczególnych latach liczba opinii w sprawach nieletnich sporządzonych w tym terminie (oraz ich udział w ogólnej liczbie opinii sporządzonych w danym roku w tego rodzaju sprawach) kształtowały się następująco: 2013 r. – 170 (99,5%); 2014 r. – 173 (99,4%); 2015 r. (I kwartał) – 38 (100%).

W 30 dniowym terminie, Ośrodek sporządził i wysłał do zleceniodawcy ogółem 814 opinii w sprawach innych niż dotyczące nieletnich, co stanowiło 99,5% ogólnej liczby opinii sporządzonych przez Ośrodek w tym okresie w tego rodzaju sprawach (w 2013 r. – 405, tj. 100,0%; w 2014 r. – 359, tj. 98,9%; w 2015 r. I kwartał – 80, tj. 100%).

(dowód: akta kontroli str. 245-341)

W wyniku kontroli 11 losowo wybranych postępowań, o których była mowa wyżej, stwierdzono 6 przypadków (w tym 2 w sprawach nieletnich i 4 w pozostałych rodzajach spraw²⁷) wydania opinii po terminie określonym w § 11 ust. 1 rozporządzenia w sprawie RODK. W 5 przypadkach opóźnienia wynosiły od jednego do jedenastu dni, a w jednym przypadku – 58 dni. W 6 przypadkach główną przyczyną opóźnień było sporządzenie opinii przez zespół badawczy po dniu, w którym powinny być wydane. W dwóch przypadkach²⁸ wpływ na powstanie opóźnień lub na ich wymiar miał również fakt wysłania opinii do sądu po upływie od 3 do 4 dni od dnia ich podpisania przez Kierownika Ośrodka.

(dowód: akta kontroli str. 342-391)

Kierownik Ośrodka w wyjaśnieniach dotyczących opóźnień w sporządzeniu i przesłaniu opinii do zleceniodawców w zbadanych sprawach podała, że przyczynami ich wystąpienia były w szczególności opóźnienia w sporządzeniu opinii przez zespoły opiniujące, wynikające m.in. z dużego obciążenia pracowników pedagogicznych pracą opiniodawczą, długotrwałej nieobecności 4 pracowników merytorycznych (urlopy dla poratowania zdrowia, macierzyńskie, wychowawcze), - odbioru poczty z Ośrodka jeden raz w tygodniu, złymi warunkami pracy (mała liczba pomieszczeń do badań, dwuzmianowość pracy RODK, niedostateczna ilość stanowisk komputerowych dla wszystkich pracowników sporządzających opinie), wypadkami losowymi (przedwczesny poród i pobyt na urlopie macierzyńskim) lub zaniedbaniami pracowników.

(dowód: akta kontroli str. 184-230, 231-239, 240-243, 618-621, 626-632)

W badanym okresie w celu usprawnienia i terminowej realizacji zadań diagnostyczno-opiniodawczych oraz ich realizowania zgodnie ze *Standardami* Kierownik Ośrodka wprowadziła w dniu 23 stycznia 2015 r. uregulowania wewnętrzne²⁹ pn. *Procedury realizacji zleceń sądów i prokuratury w RODK*, w których określiła m.in., że:

- pracownik sekretariatu niezwłocznie po wpłynięciu zlecenia wykonania badania w RODK z sądu wpisuje je do wykazu spraw zleconych i przekazuje Kierownikowi Ośrodka;
- Kierownik po wyznaczeniu terminu badania przekazuje zlecenie pracownikowi sekretariatu w celu dokonania wpisu w terminarzu zajęć w Ośrodku, zawiadomienia organu zlecającego o przewidywanym czasie realizacji oraz terminie dostarczenia akt sądowych do Ośrodka;

²⁷Sprawy nr: 27/13-185/13, 381/14-453/14, 33/14-202/14, 34/14-203/14, 220/14-341/14, 481/14-537/14.

²⁸Sprawy nr: 381/14-453/14, 220/14-341/14.

²⁹Wcześniej uregulowań w wewnętrznych nie było ustalonych.

- w czasie nie krótszym niż cztery tygodnie przed ostatecznym terminem badania pracownik sekretariatu zawiadamia uczestników drogą pocztową za zwrotnym potwierdzeniem odbioru; w razie potrzeby wezwania można dokonać telefonicznie;
- pracownicy sekretariatu są zobowiązani do podejmowania działań zapewniających dostarczenie akt do Ośrodka przed terminem badań;
- w sytuacji niestawiennictwa osób wezwanych na badania zespół wyznaczony do jego przeprowadzenia konsultuje dalsze działania z Kierownikiem Ośrodka lub zastępującym go pracownikiem pedagogicznym;
- podejmowanie lub odstąpienie od badania przy niepełnej frekwencji wezwanych na nie osób poprzedzone jest próbą konsultacji z sądem;
- zespół diagnostyczny składa w sekretariacie teczkę sprawy i odpowiada za uporządkowaną jej zawartość oraz zgodność dokumentacji z obowiązującymi Standardami Opiniowania i rozporządzeniem w sprawie RODK;
- zespół przeprowadzający badanie jest zobowiązany do przekazania pracownikowi sekretariatu pełnej opinii w formie elektronicznej, w czasie umożliwiającym jej terminowe wysłanie, tj. uwzględniając czas na zapoznanie się z opinią przez Kierownika Ośrodka i ewentualne konsultacje z zespołem, edycję i złożenie podpisów przez wszystkich opiniujących.

Kierownik Ośrodka wprowadziła też kartę informacyjną o *Standardach* dla osób badanych wraz z pisemnym oświadczeniem zgody na udział w badaniu oraz kartę informacyjną z badań wypełnianą przez członków zespołu diagnozującego, które uwzględniały wytyczne organu sprawującego nadzór nad Ośrodkiem oraz zapisy *Standardów*.

(dowód: akta kontroli str. 229-230)

Kierownik RODK wyjaśniła m.in., że bieżący nadzór nad sprawnością i terminowością postępowania przy załatwianiu spraw zawierał się w czynnościach związanych z ich planowaniem oraz monitorowaniem ich przebiegu.

Przy planowaniu badań obliczany był wstępny czas realizacji, co umożliwiało w sytuacji zwolnienia terminu wcześniejszego przyspieszenie badania. Jeśli zwolniony termin był zbyt krótki, by zawiadomienie stron nastąpiło drogą pocztową, podejmowane były próby zawiadomienia telefonicznego stron, także przez pełnomocników, sąd, kuratorów sądowych, placówki, w których przebywali nieletni lub małoletni. Efektywności wykorzystania terminów badań służą także konsultacje zespołów badawczych z kierownikiem w sprawie podejmowania badań w sytuacji niepełnej frekwencji osób wezwanych, przy każdorazowej próbie komunikacji telefonicznej z sędzią prowadzącym sprawę. W przypadku absencji pracowników zawsze wyznaczane było zastępstwo, a plany urlopów pracowniczych zapewniały pracę zespołów diagnostycznych.

W badanym okresie czas realizacji zleceń wydłużała przede wszystkim konieczność wyznaczania dla jednej sprawy większej liczby terminów badań w związku z niestawiennictwem podlegających im osób. Czas sporządzania opinii determinowała zarówno duża złożoność sprawy, liczba podlegających diagnozie osób, jak też konieczność konsultacji lekarza psychiatry. Dotyczyło to głównie spraw opiekuńczych i rozwodowych.

W ramach nadzoru nad czasem realizacji zleceń prowadzony był roboczy rejestr wpływu spraw i wyznaczonych terminów ich realizacji. Był w nim odnotowywany wstępny czas oczekiwania na wykonanie badania w poszczególnych sprawach, jak też informacje ułatwiające szybkie zawiadomienie uczestników w przypadku możliwości wykonania badania w terminie wcześniejszym (np. o instytucji, w której przebywało dziecko). Umożliwia to przyspieszenie wykonania

badania w sytuacji zwolnienia wcześniejszego terminu bez konieczności wglądu do akt poszczególnych spraw.

Bieżący nadzór nad przebiegiem postępowania sprawowany był w oparciu o prowadzone przez Ośrodek dokumenty – rejestr spraw oraz teczki spraw. W kontrolowanym okresie w przypadku wydłużonego postępowania Kierownik Ośrodka przeprowadzała rozmowy wyjaśniające z odpowiedzialnymi pracownikami. Nie wyciągała wobec pracowników sankcji personalnych, ponieważ nie dochodziło do przekraczania terminów wydawania opinii, a czas ich sporządzania wynikał z uzasadnionych obiektywnych okoliczności.

W badanym okresie w ramach sprawowanego nadzoru prowadzona była indywidualna ewidencja wykonywania przez pracowników zadań opiniodawczych, jak też ewidencja wezwań sądowych wraz z obligatoryjnym wyjaśnieniem przyczyn wezwania.

(dowód: akta kontroli str. 184-230, 618-621)

2.3.2. Przestrzeganie przy przeprowadzaniu badań i sporządzaniu opinii obowiązujących zasad postępowania oraz Standardów Opiniowania.

Szczegółowe zasady postępowania pracowników Ośrodka przy przeprowadzaniu badań diagnostycznych i sporządzaniu opinii dla sądu lub prokuratury regulowały w szczególności przepisy *rozporządzenia w sprawie RODK* oraz uregulowania zamieszczone w *Standardach Opiniowania*, które zostały przesłane w dniu 15 kwietnia 2011 r. do Ośrodka z zaleceniem ich stosowania przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny nad RODK, a aneks został przesłany w dniu 13.07.2014 r. Ministerstwo Sprawiedliwości zaleciło od 17.07.2013 r. również zapoznanie uczestników badań z obowiązującymi *Standardami* oraz uzyskanie ich pisemnej zgody na przeprowadzenie badań. Na tę okoliczność przesłano wzór karty informacyjnej o *Standardach* dla osób badanych wraz z pisemnym oświadczeniem zgody na udział w badaniu.

(dowód: akta kontroli str. 184-230, 618-621)

W wyniku kontroli 20 wybranych postępowań (5 - w sprawach nieletnich oraz 15 – w pozostałych rodzajach spraw)³⁰ pod kątem prawidłowości przeprowadzania badań diagnostycznych oraz sporządzania opinii stwierdzono m.in., że we wszystkich ww. sprawach badania diagnostyczne zostały przeprowadzone przez pracowników Ośrodka w jego siedzibie zgodnie z § 10 ust. 1 *rozporządzenia w sprawie RODK*. Kierownik RODK w każdym przypadku wyznaczyła co najmniej dwuosobowy zespół badawczy, w skład którego wchodził psycholog i pedagog lub dwóch psychologów (w tym minimum jeden posiadający przygotowanie pedagogiczne) oraz w zależności od potrzeb również lekarz psychiatra³¹. We wszystkich zbadanych sprawach oprócz osób nieletnich (lub małoletnich) na badania wzywani byli również ich rodzice lub opiekunowie. Na 16 przypadków niestawiennictwa osób wezwanych na badania w pierwszym wyznaczonym terminie, w 15 przypadkach, zgodnie z § 10 ust. 5 *rozporządzenia w sprawie RODK*, Ośrodek poinformował o tym fakcie sąd zlecający przeprowadzenie badania w trakcie prowadzonych postępowań.

(dowód: akta kontroli str. 392-603)

³⁰ Badaniami kontrolnymi w tym zakresie objęto 20 postępowań wybranych do kontroli w ramach badania przestrzegania przy przeprowadzaniu badań i sporządzaniu opinii obowiązujących zasad postępowania oraz Standardów Opiniowania

³¹ W 2013 r. - w 184 badaniach, w 2014 r. – w 192 badaniach oraz w I kwartale 2015 r. – w 46 badaniach.

Jedno z postępowań, w przypadku którego nie poinformowano sądu o niestawiennictwie osób wezwanych na badania, spowodowane było przeoczeniem pracownika sekretariatu pracującego w zastępstwie³².

(dowód: akta kontroli str. 231-239, 392-603, 626-632)

Zgodnie z § 10 ust. 4 *rozporządzenia w sprawie RODK*, wezwania na badania doręcza się przez pocztę za zwrotnym potwierdzeniem odbioru wezwania. W razie potrzeby wezwania można dokonać telefonicznie.

W wyniku badania 11 spraw wybranych do kontroli (w ramach badania terminowości przeprowadzanych postępowań) stwierdzono, że we wszystkich 11 przypadkach Ośrodek dokonał wezwania osób na pierwsze badania listownie za zwrotnym potwierdzeniem odbioru.

(dowód: akta kontroli str. 342-391)

Zgodnie z pkt 2.1. lit. d części I *Standardów*, do obowiązków pracowników pedagogicznych na wstępnym etapie przeprowadzania badań należało m.in. poinformowanie osób badanych o: planie badania; prawie badającego do doboru metod badawczych, zgodnych z tezą dowodową organu zlecającego; udziale w badaniu wyłącznie osób wskazanych w zleceniu; wykorzystania danych uzyskanych w trakcie badania wyłącznie do celu sporządzenia opinii dla organu zlecającego; przysługujących im prawach i ciążących na nich obowiązkach wynikających z procedury badania.

Zgodnie z punktem 2.3. części I *Standardów*, końcowy etap badań winien zawierać spotkanie zespołu badającego z osobami badanymi celem poinformowania: o terminie sporządzenia opinii; możliwości zgłaszania uwag, co do przebiegu badania do kierownika ośrodka; możliwości zgłaszania uwag, co do przebiegu badania, treści i wniosków końcowych zamieszczonych w opinii sporządzonej dla organu zlecającego.

(dowód: akta kontroli str. 201-208)

W dokumentacji 14 z 20 poddanych kontroli spraw znajdowały się pisemne oświadczenia podpisane przez pełnoletnie osoby badane dotyczące wyrażenia przez nie zgody na przeprowadzenie badań oraz potwierdzające fakt zapoznania ich z zasadami przeprowadzania badań wynikającymi ze *Standardów*. W pozostałych 6 sprawach z ogółem 20 skontrolowanych postępowań z tego okresu brak było tego rodzaju dokumentów. Pięć spraw dotyczących nieletnich, w przypadku których w dokumentacji nie było pisemnych oświadczeń, potwierdzających fakt zapoznania rodzica lub opiekuna osób badanych z zasadami przeprowadzania badań diagnostycznych³³. W jednym z przypadków³⁴ oświadczenia nie podpisał jeden z dwojga diagnozowanych rodziców (ojciec). Przypadki te wystąpiły po wprowadzeniu w Ośrodku obowiązku stosowania ww. oświadczeń.

(dowód: akta kontroli str. 392-603)

Kierownik RODK w wyjaśnieniach podała m.in., że wymienione czynności były przez pracowników wykonywane standardowo w formie udzielania ustnych informacji, a forma pisemnego ich potwierdzania została wprowadzona stosunkowo niedawno. Na etapie jej wdrażania mogło dochodzić do uchybień, zwłaszcza w prowadzonych sprawach nieletnich. Informacje określone w części I pkt 2.lit b i d oraz pkt 2.3 znajdowały się na odwrocie druku oświadczenia zgody na badanie, które nie było

³² Sprawa opiekuńcza nr: 754/13-256/14; na badania nie zgłosili się oboje rodzice z dwójką dzieci; Ośrodek wysłał ponowne zawiadomienie o następnym terminie badań; zgłosili się wszyscy wezwani; badania odbyły się w drugim terminie; zgodnie z podziałem zadań w Ośrodku kwestiami technicznymi organizacji badań m.in. zawiadamianiem o terminie badań zajmują się pracownicy sekretariatu RODK.

³³ Sprawy nieletnich nr: 360/13-510/13; 708/13-244/14; 192/14-377/14; 321/14-554/14; 409/14-552/14.

³⁴ Sprawa opiekuńcza nr 312/14-483/14.

wymagane przez nią w sprawach nieletnich. Obecnie członkowie zespołów przystępując do badania przygotowują stosowne oświadczenia dla stron we wszystkich rodzajach postępowań, co pozwala uniknąć niedopatrzeń w dokumentowaniu przekazania uczestnikom badania informacji określonych w części I pkt 2.1 lit. b i d oraz 2.3.

(dowód: akta kontroli str. 231-239, 392-603, 626-632)

Zgodnie z § 12 ust. 2 pkt 4 *rozporządzenia w sprawie RODK*, teczki spraw kierowanych do ośrodka powinny zawierać m.in. protokoły badań merytorycznych, w szczególności przeprowadzonych wywiadów, testów, obserwacji, porad, mediacji i innych. Zgodnie z postanowieniami pkt 4 części I *Standardów*, protokoły z badań winny być podpisane przez osoby przeprowadzające badanie i zawierać informacje na temat: osób badanych (imię i nazwisko); osób badających (imię, nazwisko, zajmowane stanowisko); daty badania; czasu trwania badania, przedmiotu badania; wyników badania i jego interpretacji.

(dowód: akta kontroli str. 201-208)

We wszystkich 20 poddanych kontroli sprawach, w aktach postępowań znajdowały się protokoły badań sporządzone przez członków zespołów badawczych. Spośród ww. spraw w przypadku dziewięciu postępowań stwierdzono, że protokoły z przeprowadzonych badań zostały sporządzone przez członków zespołu badawczego w sposób staranny (tj. m.in. czytelny) i zawierały wszystkie wymagane informacje i podpisy określone w pkt 4 części I *Standardów Opiniowania*. W pozostałych 11 przypadkach stwierdzono brak podpisania całego protokołu badania przez jedną z osób przeprowadzających badanie³⁵, a w jednym przypadku - przez wszystkich członków zespołu diagnozującego³⁶.

(dowód: akta kontroli str. 392-603)

Kierownik RODK w wyjaśnieniach dotyczących powyższych braków, podała m.in., że wskazane nieprawidłowości we wszystkich wymienionych sprawach wynikają z dużej koncentracji pracowników na meritem badania w trakcie jego prowadzenia oraz podczas wykorzystywania protokołów do sporządzania opinii. Kierownik stwierdziła również, że realizowanie *Standardów Opiniowania* w RODK przez pracowników Ośrodka to aktualny obszar prowadzonego przez nią nadzoru wewnętrznego, w związku z którym wielokrotnie zwracała uwagę pracownikom na obowiązek podpisywania protokołów z badań przez badających.

(dowód: akta kontroli str. 231-239, 626-632)

W 18 przypadkach na 20 zbadanych spraw, opinie przekazane do sądu sporządzone zostały w układzie zgodnym z wzorami opinii określonymi w załączniku do *rozporządzenia w sprawie RODK*, a w sporządzonych opiniach wymieniono wszystkie zastosowane techniki (metody) badawcze, których zastosowanie w trakcie przeprowadzanych badań zostało udokumentowane w aktach tych postępowań (np. w formie protokołów badań, kwestionariuszy badań ankietowych itd.).

W dwóch³⁷ przypadkach opinie przekazane do sądu sporządzone zostały w układzie niezgodnym z ww. wzorami w zakresie kolejności prezentacji wymaganych informacji oraz informacje zamieszczone w tym zakresie w opiniach były niezgodne z dokumentacją badań znajdującą się w aktach tych spraw. W jednym przypadku³⁸, w treści opinii nie wymieniono jednej z zastosowanych w tej

³⁵ Sprawy nr: 231/13-427/13; 264/13-432/13; 360/13-510/13; 377/13-528/13; 461/13-24/14; 652/13-192/14; 711/13-261/14; 32/14-349/14; 249/14-493/14; 312/14-483/14; 469/14-59/15; w przypadku których stwierdzono, że cały protokół badań znajdujących się w aktach tych postępowań nie został podpisany przez jednego badającego.

³⁶ Sprawa rozwodowa nr: 461/13-24/14 w przypadku której stwierdzono, że cały protokół badań znajdujący się w aktach tego postępowania nie został podpisany przez wszystkich członków zespołu diagnozującego

³⁷ Sprawy nr: 192/14-377/14; 469/14-59/15.

³⁸ Sprawa nr: 469/14-59/15; metoda pn. „*Lista przymiotnikowa ACL*”.

sprawie metod badawczych, natomiast w drugim przypadku, w opinii wymieniono dwie metody badawcze³⁹, w przypadku których w dokumentacji sprawy nie było dowodów potwierdzających ich przeprowadzenie.

(dowód: akta kontroli str. 392-603)

Kierownik RODK w wyjaśnieniach podała m.in., że wskazane w obu sprawach uchybienia wynikają z nieuwagi pracowników. W celu ułatwienia pracy korzystali oni z zapisanego w komputerze schematu metod wykorzystywanych w badaniach, nie dokonując jego prawidłowej modyfikacji stosownie do przeprowadzonych czynności. Wskazana zmiana układu informacji, jak też brak wyodrębnienia cz. 7 – *Zalecenia*, był związany z koncentracją na precyzowaniu wyводу opinii zgodnie z тезami sądowymi, co zmniejszyło uważność w obszarze formalnej struktury opinii.

(dowód: akta kontroli str. 231-239, 626-632)

We wszystkich poddanych kontroli 20 sprawach badający zastosowali podstawowe metody badawcze wskazane w części II (pkt 2.1.) *Standardów*, tj. obejmujące analizę akt sprawy, przeprowadzenie wywiadu (rozmowy) z osobami badanymi oraz obserwację zachowań i wzajemnych realizacji osób badanych. We wszystkich wywiadach i rozmowach z badanymi, zgodnie z zasadami postępowania określonymi w części II *Standardów* (pkt 2.3.), uczestniczyli dwaj badający.

(dowód: akta kontroli str. 392-603)

Ponadto w kontroli 20 spraw stwierdzono, że we wszystkich przypadkach:

- badania osób nieletnich każdorazowo odbyły się przy obecności rodziców (opiekunów);
- nie przeprowadzano w trakcie badań wywiadów środowiskowych;
- w badanych sprawach nie było przypadków odmowy udziału w badaniach ze strony osób wezwanych i nie było przypadków nie wyrażenia zgody na kontakt dziecka z drugim rodzicem;
- Ośrodek nie przekazywał do sądu wraz z opinią dokumentacji z przeprowadzonych badań diagnostycznych i nie udostępniał tej dokumentacji osobom poddanym badaniom;
- Kierownik RODK kontrolowała w sposób udokumentowany prawidłowość postępowania zespołów badanych zarówno na etapie przeprowadzanych badań, jak i na etapie podpisywania sporządzonych przez te zespoły opinii.

(dowód: akta kontroli str. 392-603)

2.4. Dobór i stosowanie dodatkowych technik badawczych

Zgodnie z zasadami postępowania określonymi w części II (pkt 2.2.) *Standardów*, we wszystkich 20 zbadanych sprawach, oprócz podstawowych technik badawczych, zespoły badawcze zastosowały dodatkowe techniki badawcze (kwestionariuszowe, testowe, projekcyjne, inne), w tym w 19 sprawach trzy lub więcej dodatkowych technik badawczych⁴⁰.

³⁹ Sprawa nr: 192/14-377/14; metody pn. „Wywiad z matką.” i „Skala postaw rodzicielskich wg M. Plopy.”.

⁴⁰ Spośród 3 rodzajów technik (metod) kwestionariuszowych użytych w badanych sprawach najczęściej stosowany był:

- „Kwestionariusz Skala Postaw Rodzicielskich M. Plopy” – który zastosowano w 19 sprawach (co stanowiło 95% spraw objętych kontrolą).

Spośród 12 rodzajów technik (metod) testowych użytych w badanych sprawach najczęściej stosowanymi były:

- „Inwentarz Osobowości NEO-FFI (lub NEO-PIR) wg Costy i McCrae” - który zastosowano w 6 sprawach (co stanowiło 30% spraw zbadanych);

- „Kwestionariusz Osobowości EPQ-R wg Eysencka” – który zastosowano w 5 sprawach (co stanowiło 25% spraw objętych kontrolą);

- „Test Matryc Ravena.” – który zastosowano w 5 sprawach (co stanowiło 25% spraw objętych kontrolą);

- „Test Przymiotników ACL wg Gougha.” – który zastosowano w 4 sprawach (co stanowiło 20% spraw objętych kontrolą).

Spośród 3 rodzajów technik projekcyjnych, użytych w badanych sprawach, najczęściej stosowanymi były:

- „Test Niedokończonych Zdai Rottera-RISB” - który zastosowano w 15 sprawach (co stanowiło 75% spraw zbadanych);

- „Rysunek Rodziny wg A. Frydrychowicz” – który zastosowano w 11 sprawach (co stanowiło 55% spraw objętych kontrolą).

Metody (techniki) projekcyjne zastosowano w 18 sprawach na 20 objętych kontrolą, w tym w 9 jedną metodę projekcyjną i w kolejnych 9 – dwie takie metody. Zgodnie z zasadami określonymi w części III *Standardów* (pkt 2 i 4), we wszystkich poddanych kontroli sprawach dodatkowe metody badawcze stanowiły jeden z elementów badania obok metod podstawowych takich jak wywiad, rozmowa kierowana, obserwacja i analiza akt sprawy. Metody projekcyjne zastosowano uzupełniając z metodami kwestionariuszowymi.

Spośród ogółem 24 dodatkowych technik (metod) badawczych zastosowanych w badanych sprawach, w 18 przypadkach były to techniki (metody) wymienione w *Standardach* (w tabelach nr 1 i 2) jako metody rekomendowane do stosowania w RODK. W badanych sprawach zastosowano ponadto sześć technik badawczych (zabawa tematyczna, rysunek dowolny, arkusz samopoznania, Test Dwóch Domków, rysunek Dom-Drzewo-Człowiek, samoopis), które nie zostały wymienione w *Standardach Opiniowania* jako rekomendowane do stosowania w badaniach przeprowadzonych w RODK, nie były opracowane w polskich środowiskach akademickich oraz nie posiadały podręcznika do interpretacji wyników z badań.

(dowód: akta kontroli str. 392-603, 610-613)

Kierownik Ośrodka wyjaśniła m.in., że proces diagnozy psychologicznej jest zjawiskiem złożonym, uwarunkowanym celami badawczymi i specyfiką różnic indywidualnych diagnozowanych osób. W diagnozie psychologicznej stosowane są standaryzowane narzędzia diagnostyczne (w postaci testów psychologicznych opisanych w części III pkt 1 i 2 *Standardów*) tj. wywiad, obserwacja, rozmowa psychologiczna, jak też niestandaryzowane metody eksperymentalne, w tym metody własne. Standaryzowane narzędzia diagnostyczne są testami rekomendowanymi m.in. przez Polskie Towarzystwo Psychologiczne. Wymagają zapoznania się z podręcznikiem, wiedzy z zakresu psychologii, a niekiedy – dodatkowych szkoleń. Wywiad, obserwacja i rozmowa stanowią podstawowe narzędzia w pracy psychologa, pełniąc niekiedy kluczową rolę w procesie diagnostycznym. Niestandaryzowane metody eksperymentalne, mające powszechne zastosowanie w diagnozie, wykorzystywane są w celu uzupełnienia posiadanych informacji, wyznaczenia kolejnych kierunków diagnozy, weryfikacji hipotez badawczych, a w przypadku małych dzieci - ułatwiają kontakt diagnostyczny dostosowany do poziomu ich rozwoju. Należą do nich m.in. metody rysunkowe (test dwóch domków, rysunek dowolny, rysunek dom – drzewo – człowiek), jak też zabawa tematyczna. Psycholog budując i wzbogacając własny warsztat metodologiczny konstruuje również narzędzia (metody) własne na użytek specyfiki swojej pracy diagnostycznej. Przykładem takiej metody jest wywiad ustrukturalizowany opracowany w RODK - arkusz samopoznania (samoopis), ułatwiający wstępną ocenę samoświadomości osoby badanej, przydatny zwłaszcza przy utrudnionym kontakcie z badanym nieletnim. Proces diagnozy psychologicznej uzależniony jest od specyfiki celu badawczego i różnic indywidualnych badanych osób. Diagnoza psychologiczna nie stanowi algorytmu stąd też stosowanie sztywnych procedur badawczych nie znajduje tu zastosowania. Psycholog zatem powinien dysponować wiedzą oraz cechować się elastycznością, aby modyfikować swój warsztat diagnostyczny dostosowując go do warunków i celów bieżącego badania, jak również specyfiki osoby diagnozowanej.

(dowód: akta kontroli str. 635-636)

Zgodnie z zasadami postępowania określonymi w części III *Standardów* (pkt. 6), badający powinni systematycznie doskonalić swoje umiejętności m.in. w zakresie prawidłowego stosowania technik badawczych.

(dowód: akta kontroli str. 201-208)

W przypadku technik badawczych zastosowanych w 7 skontrolowanych sprawach, psycholodzy wykonujący te badania zostali przeszkoleni w jednej lub dwóch technikach badawczych użytych w tych badaniach. Ogółem na 24 zastosowane dodatkowe techniki badawcze podczas badań, pracownicy odbyli szkolenia w zakresie trzech technik⁴¹.

W okresie 2009-2015 wszyscy pracownicy pedagogiczni (psycholodzy, pedagodzy) przeprowadzający badania odbyli następujące szkolenia:

- 1 w kursie specjalizacyjnym pn. „*Psychiatria sądowa i orzecznictwo sądowo-psychiatryczne*.” zorganizowanym w 2010 r. przez Pomorski Uniwersytet Medyczny;
- 1 w konferencji pn. „*Mediacje szansą dla rodziny*.” zorganizowanej w 2010 r. przez Uniwersytet Szczeciński;
- 1 w warsztatach pn. „*Narzędzia diagnostyczne i terapeutyczne w pracy z dzieckiem wykorzystywanym seksualnie*.” zorganizowanej w 2010 r. przez Fundację „Dzieci Niczyje”;
- 1 w konferencji pn. „*Teoretyczne, metodologiczne i warsztatowe problemy opiniodawstwa sądowego oraz interwencji pedagogiczno-psychologicznej w RODK*.” zorganizowanej w 2010 r. przez Uniwersytet Śląski;
- 3 w szkoleniu pn. „*Ocena kompetencji wychowawczych rodziców w sytuacji konfliktu o uregulowanie kontaktów z dziećmi*.” zorganizowanym w latach 2011-2014 przez Instytut Ekspertyz Sądowych;
- 3 w konferencji pn. „*Warunki wykorzystywania metod projekcyjnych w psychologicznej diagnozie dla potrzeb sądu*.” zorganizowanej w 2012 r. przez Polskie Towarzystwo Psychologiczne i Instytut Ekspertyz Sądowych;
- 1 w kursie dla kandydatów na biegłych psychologów pn. „*Psychologiczna ekspertyza sądowa*” zorganizowanej w 2012 r. przez Instytut Ekspertyz Sądowych;
- 1 w studium opiniowania sądowo-psychologicznego w sprawach z udziałem dzieci zorganizowanej w okresie 2012-2013 przez Fundację „Dzieci Niczyje”;
- 1 w szkoleniu dla normalizatorów Testu Plam Atramentowych Rorschacha zorganizowanej w 2013 r. przez Polskie Towarzystwo Psychologiczne;
- 1 w szkoleniu „*Opozycyjno-buntownicze zaburzenia zachowań u nieletnich*.” zorganizowanej w 2013 r. przez Ministerstwo Sprawiedliwości;
- 2 w konferencji pn. „*Koncepcje niedostosowania społecznego nieletnich a praktyka opiniodawcza, psychologiczna i psychologiczno-pedagogiczna*.” zorganizowanej w 2013 r. przez Uniwersytet Śląski;
- 2 w konferencji pn. „*Współczesne modele psychologiczne opiniodawstwa sądowego w sprawach karnych osób dorosłych i nieletnich. Interdyscyplinarność opiniodawstwa*.” zorganizowanej w 2014 r. przez Uniwersytet Śląski.

Wszyscy psycholodzy i pedagodzy biorący udział w badaniach w wybranych do kontroli sprawach brali udział w latach 2009-2015 (I kwartał) w studiach, kursach, szkoleniach, konferencjach, warsztatach dotyczących stosowania różnych technik badawczych (w tym technik projekcyjnych) użytych w skontrolowanych sprawach oraz doskonalili się w technice opiniowania.

⁴¹ Dotyczyło to następujących technik:

- „*Test Kolorów Lueschera*” (technika zastosowana w 2 skontrolowanych sprawach) – w szkoleniu przeprowadzonym przed 2009 r. udział wziął jeden z psychologów, który brał udział w badaniach diagnostycznych w skontrolowanych sprawach;
- „*Test Przymiotników ACL Gougha*” (technika zastosowana w 4 skontrolowanych sprawach) – w szkoleniu przeprowadzonym w 2014 r. udział wziął jeden z psychologów przeprowadzający badania diagnostyczne w skontrolowanych sprawach;
- „*Wielowymiarowy Inwentarz Osobowości MMPI-2*” (technika zastosowana w jednej skontrolowanej sprawie) – w szkoleniu przeprowadzonym w 2014 r. udział wziął jeden psycholog przeprowadzający badania diagnostyczne w skontrolowanej sprawie; ponadto w ww. technice przeszkoleni zostali 2 psychologowie w 2009 r. i 3 psychologowie w 2014 r.

(dowód: akta kontroli str. 57-74, 392-603, 610-613)

Kierownik Ośrodka w wyjaśnieniach dotyczących uczestnictwa w szkoleniach podała m.in., że członkowie zespołów badawczych posługujący się poszczególnymi metodami posiadali przygotowanie do ich stosowania i interpretacji, które nabyli podczas studiów specjalistycznych, szkoleń zewnętrznych i wewnętrznych odbytych na przestrzeni wielu lat pracy w Ośrodku, w oparciu o superwizje prowadzone przez doświadczonych w diagnozowaniu i opiniowaniu pracowników Ośrodka na rzecz mniej doświadczonych kolegów, a także na podstawie samokształcenia pracowników pedagogicznych prowadzonego w oparciu o podręczniki określające zasady przeprowadzenia badania i interpretacji wyników oraz literaturę fachową. Komisja ds. Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego określając zasady dostępu do testów wskazuje na wymagane kwalifikacje badających oraz zalecane szkolenia w przypadku niektórych testów, co było respektowane przy stosowaniu metod diagnostycznych w Ośrodku. W ramach powyższych szkoleń pracownicy zostali przygotowani do stosowania testów wymagających dodatkowego szkolenia m.in. Testu Lueschera (w 2006 r.), WISC-R/PL i WAIS-R (w 2009 r.) oraz MMPI (w 2010 r. i 2014 r.), jak też systematycznie doskonalili umiejętności w zakresie stosowania technik projekcyjnych w ekspertyzie sądowej.

(dowód: akta kontroli str. 635-636)

Ponadto w kontroli wszystkich 20 spraw:

- członkowie zespołów badawczych stosujący poszczególne dodatkowe metody badawcze dysponowali stosownymi podręcznikami określającymi zasady przeprowadzania badań oraz interpretacji ich wyników (nie dotyczy 6 niestandardizowanych metod eksperymentalnych);
- nie wystąpiły przypadki zastosowania przez osoby zatrudnione na stanowiskach pedagogów metod badawczych zastrzeżonych dla psychologów;
- były w dokumentacji badanych spraw dowody potwierdzające, że Kierownik Ośrodka kontrolował prawidłowość doboru metod badawczych i czuwał na prawidłowością procesu opiniowania.

(dowód: akta kontroli str. 392-603)

2.5. Ustalanie należności za sporządzone opinie na zlecenie sądu lub prokuratury.

2.5.1. Kierownik Ośrodka, zgodnie z § 7 ust. 2 pkt 4 *rozporządzenia w sprawie RODK*, we wszystkich poddanych kontroli sprawach dotyczących sporządzania opinii na zlecenie sądu ustaliła wysokość należności z tego tytułu i sporządzała rachunki za wykonane badania i wykonane przez Ośrodek opinie.

Zgodnie z § 2 ust. 5, w związku z § 2 ust. 1 pkt 1, *rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 sierpnia 2001 r. w sprawie wysokości i szczegółowych zasad ustalania kosztów postępowania w sprawach nieletnich*⁴², zryczałtowana należność za przeprowadzenie przez Ośrodek badania i sporządzenie opinii o nieletnim w całym badanym okresie wynosić powinna 281,08 zł⁴³.

We wszystkich 5 zbadanych postępowaniach dotyczących przeprowadzenia badań i sporządzenia opinii w sprawach nieletnich Kierownik Ośrodka ustaliła należność z tego tytułu w kwocie 264,97 zł. Kwota powyższa naliczona została

⁴² Dz.U. z 2013 r., poz. 643, zwanego dalej „*rozporządzeniem MS o opłatach*”.

⁴³ Zgodnie z § 2 ust. 5, w związku z § 2 ust. 1 pkt 1 przedmiotowego *rozporządzenia*, należność zryczałtowana za badanie i sporządzanie opinii w sprawach nieletnich wynosi 15% kwoty bazowej dla sądowych kuratorów zawodowych, której wysokość zgodnie z art. 14 kolejnych ustaw budżetowych na lata 2012-2014 wynosiła 1 873,84 zł.

w przypadku wszystkich 390 sporządzonych w badanym okresie opinii w sprawie nieletnich.

(dowód: akta kontroli str. 392-603, 604-609, 622-623)

Kierownik Ośrodka w powyższej sprawie wyjaśniła m.in., że pomyłka powstała wskutek przyjęcia do kalkulacji kwoty bazowej wskazanej jako podstawa naliczania stawek wynagrodzenia biegłych powołanych przez sąd w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określania stawek wynagrodzenia biegłych, tariff zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu cywilnym⁴⁴. W oparciu o powyższe rozporządzenie przyjęta została jako podstawa naliczania należności za wykonywanie badań i wydawanie opinii przez pracowników RODK kwota bazowa dla osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, tak jak dla biegłych powołanych przez sąd. W związku z powyższym na rachunkach dotyczących spraw nieletnich została wprowadzona właściwa kwota.

(dowód: akta kontroli str. 244, 633-634)

2.5.2. Wysokość należności za przeprowadzenie przez pracowników Ośrodka na zlecenie sądu badań diagnostycznych i wydanie opinii w sprawach cywilnych ustalana była przez Kierownika Ośrodka na zasadach określonych w art. 89 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych⁴⁵, zgodnie z którym m.in. biegłemu powołanemu przez sąd przysługuje wynagrodzenie za wykonaną pracę oraz zwrot poniesionych przez niego wydatków niezbędnych dla wydania opinii. Stosowana przez Ośrodek przy wyliczaniu należności z tego tytułu wysokość stawek wynagrodzenia za godzinę pracy pracowników tej jednostki przy przeprowadzaniu badań diagnostycznych i sporządzaniu opinii ustalona została zgodnie z postanowieniami § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 1975 r. w sprawie kosztów przeprowadzenia dowodu z opinii biegłych w postępowaniu sądowym⁴⁶ (biegły - 30,03 zł oraz biegły z tytułem doktora - 42,40 zł), a następnie (od dnia 6 maja 2013 r.) - § 2 rozporządzenia MS z dnia 24.04.2013 r. (biegły - 31,97 zł oraz biegły z tytułem doktora - 45,04 zł). Lekarz otrzymywał stawkę biegłego, ponieważ badania psychiatryczne wykonywane były w warunkach nielaboratoryjnych.

(dowód: akta kontroli str. 392-603, 604-609, 622-623)

2.6. Rozpatrywanie skarg i wniosków dotyczących realizacji zadań.

W okresie objętym kontrolą złożono 4 skargi na działalność RODK (trzy - w 2014 r., oraz jedną - w I kwartale 2015 r.), które dotyczyły badań diagnostycznych i sporządzonych w Ośrodku opinii w sprawach opiekuńczych (trzy przypadki) i rozwodowych (jeden przypadek). Pierwsza skarga dotyczyła, zdaniem skarżącej, braku obiektywizmu i profesjonalizmu jednego z badających, druga – zdaniem skarżącego błędnie przeprowadzonych badań i wyciągnięcia niewłaściwych wniosków mających odzwierciedlenie w opinii, trzecia – stronnictwo zachowania badającego względem skarżącej i niedopuszczenia drugiej strony do badań lekarza psychiatry, czwarta – złamanie, zdaniem skarżącej, czterech standardów w opiniowaniu przez badających. W trzech przypadkach skargi wpłynęły bezpośrednio do Kierownika Ośrodka, a w jednym przypadku do Prezesa SO w Szczecinie oraz w dwóch przypadkach skierowane zostały ponadto do SO w Szczecinie, a w jednym przypadku do Ministerstwa Sprawiedliwości. We wszystkich przypadkach Kierownik Ośrodka przeprowadziła postępowania wyjaśniające, w ramach których m.in. pobierała wyjaśnienia od członków zespołów

⁴⁴ Dz. U. z 2013 r., poz. 518, zwane dalej „rozporządzeniem MS z 24.04.2013 r.”.

⁴⁵ Dz. U. z 2014 r., poz. 1025 ze zm.

⁴⁶ Dz.U. Nr 46, poz. 254 ze zm. (obowiązywało do dnia 5 maja 2013 r.).

badawczych odpowiedzialnych za przeprowadzenia badań diagnostycznych i sporządzenie opinii.

W wyniku rozpatrzenia ww. skarg we wszystkich przypadkach adresaci skarg (tj. Ministerstwo Sprawiedliwości, Prezes SO w Szczecinie i Kierownik Ośrodka) nie stwierdzili nieprawidłowości przy przeprowadzaniu badań diagnostycznych i wydawaniu opinii, których dotyczyły skargi. W czasie kontroli stwierdzono, że zarzuty podniesione w tych skargach zostały rozpatrzone w sposób prawidłowy.

W wyniku skarg skierowanych bezpośrednio do RODK, Kierownik Ośrodka załatwiała skargi i informowała skarżących o sposobie ich załatwienia na zasadach określonych w art. 237 §§ 1 i 3 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego⁴⁷. W przypadku skarg, które wpłynęły do innych podmiotów, Kierownik Ośrodka informowała te podmioty o wynikach przeprowadzonego przez nią postępowania wyjaśniającego (oraz przekazywała żadaną dokumentację dotyczącą przeprowadzonych badań i wydanych opinii) w terminie nie dłuższym niż 14 dni od daty otrzymania stosowanych pism w tej sprawie. Dokumentacja skargowa była zarejestrowana i przechowywana w sposób ułatwiający kontrolę przebiegu i terminów ich załatwienia.

(dowód: akta kontroli str. 604-609, 614-617, 622-623)

Postępowaniem dyscyplinarnym w badanym okresie nie był objęty żaden z pracowników Ośrodka.

(dowód: akta kontroli str. 43-56)

2.7. Realizacja wniosków (zaleceń) sformułowanych w wyniku przeprowadzonych w Ośrodku kontroli zewnętrznych.

W badanym okresie RODK był dwukrotnie objęty kontrolami przeprowadzonymi przez wizytatorów z *Departamentu Analiz MS*, których przedmiotem w pierwszej lustracji była terminowość realizacji zleceń sądów oraz organizacji badań, a w drugiej - wdrożenie zaleceń z pierwszej kontroli i organizacja pracy w RODK (o czym była mowa wyżej - w pkt 1.6. niniejszego wystąpienia). Nie kontrolowano prawidłowości i rzetelności postępowania przy realizacji zadań przez Ośrodek.

(dowód: akta kontroli str. 106-134)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Ośrodek sporządził w badanym okresie 6 opinii po upływie terminów określonych w § 11 ust 1 *rozporządzenia w sprawie RODK* (liczonych od daty zakończenia badań diagnostycznych), co stanowiło 0,5% ogółu opinii sporządzonych przez Ośrodek w tym okresie (1.201), w tym:
 - 2 opinie na potrzeby prowadzonych postępowań w sprawach nieletnich przekazane zostały po upływie 14-dniowego terminu wskazanego w ww. przepisie, co stanowiło ogółem 0,5% ogółu opinii (383) przekazanych do sądu w tego rodzaju sprawach⁴⁸;
 - 4 opinie sporządzonych na potrzeby prowadzonych postępowań w sprawach rodzinnych przekazanych zostało po upływie 30-dniowego terminu wskazanego w ww. przepisie, co stanowiło ogółem 0,5% ogółu opinii przekazanych do sądów w tego rodzajach sprawach (818)⁴⁹.

⁴⁷ Dz. U. z 2013 r., poz. 267 ze zm., dalej zwana „Kpa”.

⁴⁸ Dwie sprawy nieletnich nr: 27/13-185/13 (wg danych w rejestrach - opóźnienie 1 dzień; wg danych z dokumentacji zgromadzonej w teczce - opóźnienie 1 dzień); 381/14-453/14 (wg danych w rejestrach - opóźnienie 1 dzień; wg danych z dokumentacji zgromadzonej w teczce - opóźnienie 11 dni).

⁴⁹ Trzy sprawy rozwodowe nr: 33/14-202/14 (wg danych w rejestrach - opóźnienie 1 dzień; wg danych z dokumentacji zgromadzonej w teczce - opóźnienie 2 dni); 34/14-203/14 (wg danych w rejestrach - opóźnienie 1

W wyniku kontroli 6 z 11 wybranych spraw, których opinie wydane zostały z opóźnieniem w stosunku do ww. terminów ustalono, że główną przyczyną tej sytuacji było nieterminowe sporządzanie opinii przez zespoły badawcze (z przyczyn obiektywnych i z powodu zaniedbań członków zespołu) oraz zwłoka w podpisaniu opinii przez członków zespołu lub Kierownika Ośrodka.

Kierownik RODK podjął działania w celu usprawnienia przeprowadzania postępowań w tym zakresie i terminowości sporządzenia opinii wprowadzając m.in. w dniu 23 stycznia 2015 r. *Procedurę realizacji zleceń sądów i prokuratury w RODK* oraz wzmacniając nadzór nad zespołami opiniującymi.

(dowód: akta kontroli str. 245-341, 342-391)

2. Przy przeprowadzaniu badań diagnostycznych, dokumentowaniu ich wyników, sporządzaniu opinii dla sądu, w przypadku części zbadanych spraw nie były przestrzegane zasady postępowania określone w przepisach prawa oraz w *Standardach*. I tak:

- w 11 sprawach (co stanowiło 55% spraw objętych kontrolą) protokoły z przeprowadzonych badań diagnostycznych znajdujące się w aktach nie spełniały wymogów określonych w części I pkt 4) *Standardów*, m.in. z uwagi na brak podpisania całego protokołu z badań przez jedną z osób przeprowadzających badanie⁵⁰, a w jednym przypadku przez wszystkich członków zespołu diagnozującego⁵¹.
- w dwóch⁵² z 20 (10%) zbadanych spraw, opinie przekazane do sądu sporządzone zostały w układzie niezgodnym z wzorami w zakresie kolejności prezentacji wymaganych informacji, a także zawierały nierzetelne informacje o przeprowadzonych badaniach diagnostycznych, w oparciu o wyniki których je sporządzono. W treści jednej opinii⁵³ nie wymieniono jednej z zastosowanych w tej sprawie metod badawczych, natomiast w drugiej opinii⁵⁴ wymieniono dwie metody badawcze, a w dokumentacji sprawy nie było dowodów potwierdzających jej przeprowadzenie.
- na 16 przypadków nie stawienia się osób wezwanych na badania w pierwszym wyznaczonym terminie, w jednym przypadku⁵⁵, wbrew zapisom § 10 ust. 5 rozporządzenia w sprawie RODK, Ośrodek nie poinformował o tym fakcie sądu zlecającego przeprowadzenie badania w trakcie prowadzonych postępowań.

Wyjaśnienia Kierownika Ośrodka opisano w pkt 2.3.2. niniejszego wystąpienia.

(dowód: akta kontroli str. 392-603)

3. We wszystkich 5 zbadanych sprawach nieletnich dotyczących przeprowadzenia badań diagnostycznych i sporządzenia opinii, Ośrodek w okresie 2013-2015 (I kwartał) błędnie ustalił wysokość należności. Jak opisano w pkt 2.5.1. niniejszego wystąpienia, Kierownik Ośrodka każdorazowo ustalała należność w kwocie 264,97 zł, podczas gdy zgodnie z § 2 ust. 5, w związku z § 2 ust. 1 pkt 1, *rozporządzenia MS w sprawie opłat* zryczałtowana kwota należności wynosić powinna 281,08 zł. Ponieważ nieprawidłowość ta miała charakter systemowy

dzień; wg danych z dokumentacji zgromadzonej w teczce - opóźnienie 5 dni); 220/14-341/14 (wg danych w rejestrach - opóźnienie 88 dni; wg danych z dokumentacji zgromadzonej w teczce - opóźnienie 88 dni); Jedna sprawa opiekuńcza nr: 481/14-537/14 (wg danych w rejestrach - opóźnienie 1 dzień; wg danych z dokumentacji zgromadzonej w teczce - opóźnienie 1 dzień).

⁵⁰ Sprawy nr: 231/13-427/13; 264/13-432/13; 360/13-510/13; 377/13-528/13; 461/13-24/14; 652/13-192/14; 711/13-261/14; 32/14-349/14; 249/14-493/14; 312/14-483/14; 469/14-59/15; w przypadku których stwierdzono, że część protokołów badań znajdujących się w aktach tych postępowań nie została podpisana przez badającego.

⁵¹ Sprawa nr: 461/13-24/14.

⁵² Sprawy nr: 192/14-377/14; 469/14-59/15.

⁵³ Sprawa nr: 469/14-59/15; metoda pn. „Lista przymiotnikowa ACL”.

⁵⁴ Sprawa nr: 192/14-377/14; metody pn. „Wywiad z matką.” i „Skala postaw rodzicielskich wg M.Płopy.”.

⁵⁵ Sprawa opiekuńcza nr: 754/13-256/14.

i dotyczyła wszystkich spraw nieletnich, jej skutkiem było zaniżenie należności za przeprowadzenie badań i sporządzenie opinii w sprawach nieletnich o 6.282,90 zł⁵⁶.
(dowód: akta kontroli str. 392-603, 604-609, 622-623)

4. *Rejestr wpływu spraw oraz Rejestr wykonanych badań* prowadzone były w sposób nierzetelny. Kontrola NIK wykazała występowanie przypadków podawania w rejestrach dat wysyłania opinii do sądu niezgodnych z faktycznymi datami dokonania tych czynności, które następowały z opóźnieniem w stosunku do dat wpisanych w rejestrach (różnica między danymi wynikającymi z dokumentacji w teczce sprawy a datami wpisanymi do ww. rejestrów wynosiła od 1 do 18 dni). Ze zbadanych 31 spraw stwierdzono tę nieprawidłowość w 22 przypadkach (71%). Skutkowało to przedstawianiem nierzetelnych danych w rocznych sprawozdaniach statystycznych MS-RODK-25, które sporządzane były na podstawie prowadzonych w RODK rejestrów.

Wyjaśnienia Kierownika Ośrodka podane zostały w pkt 2.2. niniejszego wystąpienia.
(dowód: akta kontroli str. 184-230, 245-341, 618-621)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

1. NIK zwraca uwagę na długotrwałość prowadzonych postępowań w Ośrodku, aż 87,8% opinii wykonanych przez Ośrodek przekazanych zostało do sądu po upływie 90 dni od dnia wpływu zlecenia. Jak wskazano w pkt. 2.3.1. niniejszego wystąpienia, w przypadku kontroli 11 spraw, opinie przesyłane były do sądu średnio po upływie 187 dni od daty otrzymania zlecenia z sądu. Jedną z głównych przyczyn tego stanu rzeczy, wg ustaleń kontroli, było wyznaczanie przez Ośrodek terminów pierwszego badania średnio po upływie 152 dni od daty otrzymania zlecenia z sądu. Wpływ na długotrwałość postępowania miały również opóźnienia w wysyłce podpisanych przez członków zespołu i Kierownika RODK opinii do zlecniodawcy oraz nieterminowość sporządzania niektórych opinii.

(dowód: akta kontroli str. 245-341, 342-391)

2. Uwagi NIK dotyczą ponadto braku udokumentowania w 6 z 20 zbadanych sprawach faktu przekazania osobom badanym informacji określonych w części I pkt 2.1. lit. d i 2.3. *Standardów*, dotyczących m.in. przebiegu badania oraz praw i obowiązków osób badanych wynikających z procedury badania. W przypadku opinii sporządzonych w I połowie 2013 r. dokumentów potwierdzających zapoznanie osób badanych z ww. informacjami nie było we wszystkich rodzajach zbadanych spraw. Po dniu 1.07.2013 r. czynność ta dokumentowana była wyłącznie w sprawach cywilnych, w formie pobrania oświadczeń, w których osoby badane potwierdzały fakt zapoznania się z zasadami przeprowadzania badań i wyrażały zgodę na badanie. W przypadku spraw dotyczących nieletnich nadal nie dokumentowano w żaden sposób faktu przekazania rodzicom lub opiekunom osób badanych informacji, o których mowa wyżej. Szczegółowe ustalenia w tym zakresie, w tym wyjaśnienia kierownika Ośrodka w tej sprawie zamieszczone zostały w pkt 2.3.2. niniejszego wystąpienia.

Członków zespołów badawczych do dokumentowania faktu przekazania osobom badanym przedmiotowych informacji obligowało pisemne zalecenie Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 17 lipca 2013 r., przy którym wysłano do kierowników RODK wzór ww. oświadczenia.

(dowód: akta kontroli str. 184-230, 392-603, 618-621)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, prawidłowość i rzetelność wykonywanych zadań w Ośrodku.

⁵⁶ Iloczyn liczby wydanych w badanym okresie opinii w sprawach nieletnich (390) i kwoty 16,11 zł - stanowiącej różnicę pomiędzy kwotami 281,08 zł i 264,97 zł.

IV. Wnioski

Wnioski
pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁵⁷, wnosi o:

1. *Podjęcie działań w celu dostosowania warunków lokalowych RODK do wymogów określonych w § 9 pkt 2, 4 i 5 rozporządzenia w sprawie RODK. i wyposażenia w komputery stanowisk pracy wszystkich pracowników Ośrodka.*
2. *Skrócenie czasu przeprowadzania badań diagnostycznych i terminowe sporządzanie opinii na zlecenie sądu.*
3. *Przeprowadzanie badań diagnostycznych, sporządzanie protokołów z badań oraz opinii przekazywanych do sądu w sposób rzetelny oraz zgodny z zasadami postępowania określonymi w rozporządzeniu w sprawie RODK oraz w Standardach.*
4. *Prawidłowe ustalanie wysokości należnych opłat za przeprowadzone badania diagnostyczne i sporządzone opinie w sprawach nieletnich.*
5. *Podawanie w „Rejestrze wpływu spraw” oraz „Rejestrze wykonanych badań” rzetelnych informacji o dacie wysłania opinii do zlecniodawcy oraz sprawowanie bieżącej kontroli w celu zapewnienia rzetelności wpisów w tych rejestrach.*
6. *Dokonanie aktualizacji regulaminu RODK.*
7. *Dostosowanie indywidualnych kart czasu pracy do wszystkich (obowiązkowych i ponadobowiązkowych) czynności wykonywanych przez pracowników pedagogicznych.*

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ust. 1 i 2 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Szczecinie.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 30 dni od dnia otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Szczecin, dnia 24 lipca 2015 r.

Kontroler
Leszek Smykowski
Specjalista k. p.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Szczecinie
Dyrektor

⁵⁷ Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.

